

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

Virginija Beniušienė

LIETUVOS, ŠVEDIJOS IR SUOMIJOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS
LYGINAMOJI ANALIZĖ

Magistro darbas

Darbo vadovas
Doc. dr. M. Puidokas

KAUNAS 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

LIETUVOS, ŠVEDIJOS IR SUOMIJOS APLINKOS APSAUGOS
POLITIKOS LYGINAMOJI ANALIZĖ

Viešojo administravimo magistro darbas
Studijų programa 621N70001

Darbo vadovas

(parašas)

Doc. dr. M. Puidokas

2015-02-18

Recenzentas

(parašas)

Doc. Dr. A. Balžekienė

2015-02-18

Atliko

(parašas)

SMTV2/3 gr. stud.

V. Beniušienė

el. paštas:

virginija.damulyte@ktu.edu

2015-02-18

PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas **magistro darbas**

Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politikos lyginamoji analizė

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Virginija Beniušienė

_____
Vardas, pavardė

_____
Parašas

2015-02-18

Data

Beniušienė V., *Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politikos lyginamoji analizė*. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Vadovas doc. dr. M. Puidokas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 66 psl.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojami esminiai Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politikos aspektai. Didėjantis oro užterštumas, atliekų tvarkymo problemos, klimato atšilimas, nykstančios gyvūnų rūšys, vandens telkinių teršimas ir kitos šiuo metu egzistuojančios aplinkosauginės problemos įrodo žmogaus atliekamos veiklos pavojingumą aplinkai. Darbo tema yra aktuali, nes šiuo metu aplinkosaugos politika yra viena iš probleminių valstybių prioritetinių sričių. Darbo problema yra neaiškumas, ar pakankamai kokybiška aplinkos apsaugos politika yra vykdoma Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje. Darbo objektas - aplinkosaugos politika Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje. Darbo dalykas – aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje. Šiuo darbu siekiama išanalizuoti aplinkosaugos politikos taikymo privalumus ir trūkumus Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje. Darbo uždaviniai: nustatyti aplinkos apsaugos politikos sampratą ir esminius formavimosi veiksnius, atskleisti aplinkos apsaugos politikai naudojamos Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės ypatumus nagrinėjamose šalyse, atlikti Lietuvos, Švedijos ir Suomijos esminių aplinkos apsaugos politikos aspektų lyginamąją analizę. Rengiant magistro baigiamąjį darbą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, antrinė analizė, statistinė analizė, lyginamoji analizė. Darbą sudaro trys skyriai: aplinkos apsaugos ypatumai ir esminiai formavimosi veiksniai (šiam skyriuje apibrėžiamos aplinkos apsaugos politikos ir esminės su ja susijusios sampratos bei apžvelgiami aplinkosaugos politikos formavimosi veiksniai, kryptys ir raida); nacionalinės ir Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisės ypatumai Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje (aprašomi nacionalinės ir Europos Sąjungos aplinkosaugos teisės ypatumai analizuojamose šalyse, aptariami svarbiausi teisės aktai, svarstoma nacionalinių teisės aktų ir Europos Sąjungos aplinkosauginių reikalavimų suderinamumo problema); esminių Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politikos aspektų lyginamoji analizė (aptariamos esminės aplinkosaugos institucijos, strateginiai aplinkosaugos politikos tikslai, vertinami esminiai analizuojamų šalių aplinkosaugos politikos aspektai bendru, klimato kaitos, atliekų tvarkymo atžvilgiu). Atlikus lyginamąją analizę paaiškėjo, kad sėkmingiausiai aplinkosaugos politika taikoma Švedijoje, o Suomijoje ir Lietuvoje taikoma aplinkosaugos politika vertinama vidutiniškai. Šiuo atžvilgiu, Lietuva ir Suomija turi kur tobulėti, o Švedija yra pakankamai geras aplinkosaugos politikos taikymo pavyzdys.

Beniušienė V., *Comparative Analysis of Environmental Protection Policy in Lithuania, Sweden and Finland*. Master's thesis in Public Administration. Study programme 621N70001. Supervisor assoc. prof. dr. M. Puidokas. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology 2015, 66 p.

SUMMARY

The master thesis analyses essential aspects of environmental protection policies in Lithuania, Sweden and Finland. Increasing air pollution, waste management problems, climate warming issues, extinct animal species, water pollution and various similar environmental problems prove that human activities do harm our environment. The theme of the paper is relevant, because environmental protection policy is considered to be one of the most problematic national priorities. The problem of the thesis is indistinctness, whether the quality of environmental protection policies, at the moment implemented in Lithuania, Sweden and Finland, is high enough. Target of the paper is environmental protection policies, applied in Lithuania, Sweden and Finland. The aim of this thesis is to analyze advantages and drawbacks of the application of environmental protection policies in Lithuania, Sweden and Finland. Objectives of the study: to determine the conception of environmental protection policies and essential formation factors, disclose the peculiarities of European Union and national laws, applied in the environmental protection policies in analyzed countries, complete comparative analysis of environmental protection policies essential factors in Lithuania, Sweden and Finland. During the preparation of master's thesis, the following methods were applied: analysis of scientific literature, analysis of legal documents, secondary analysis of data, statistical analysis, and comparative analysis. The thesis consists of three parts: peculiarities of environment protection and essential formation factors (this part determines the definitions of environmental protection policies and essential related terms, environmental protection policy formation factors, trends and development process are surveyed); peculiarities of European Union and national environmental protection laws in Lithuania, Sweden and Finland are being discussed (peculiarities of European Union and national environmental protection laws in analyzed countries are being described, compatibility issue of national laws and European Union environmental requirements are being considered); comparative analysis of Lithuania, Sweden and Finland environmental protection policy aspects is executed (essential environmental protection institutions and strategies of environmental policies are being discussed, substantial aspects of environmental protection policies of the analyzed countries in respect of climate changes and waste management problems, are being assessed). After successful comparative analysis, the following fact has been disclosed: the most successful environmental protection policy is being implemented in Sweden, whereas environmental protection policies, applied in Lithuania and Finland, are considered average. In this respect, Lithuania and Finland have plenty of existing areas for continued development, whereas Sweden can be considered as a good example of well applied environmental protection policies.

TURINYS

Įvadas	9
1. APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS YPATUMAI IR ESMINIAI FORMAVIMOSI VEIKSNIAI	13
1.1. Aplinkos apsaugos politikos ir su ja susijusios esminės sampratos	13
1.2. Aplinkosaugos politikos formavimosi veiksniai, kryptys ir raida	14
2. NACIONALINĖS IR EUROPOS SAJUNGOS APLINKOS APSAUGOS TEISĖS YPATUMAI LIETUVOJE, ŠVEDIJOJE IR SUOMIJOJE	20
2.1. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisinio reglamentavimo apžvalga	20
2.2. Lietuvos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai	26
2.3. Švedijos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai	30
2.4. Suomijos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai	32
3. ESMINIŲ LIETUVOS, ŠVEDIJOS IR SUOMIJOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS ASPEKTŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ	36
3.1. Esminės už aplinkos apsaugą atsakingos institucijos nagrinėjamose šalyse	36
3.2. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos strateginių aplinkosaugos tikslų palyginimas	43
3.3. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politikos vertinimas	48
3.3.1. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos klimato kaitos politikos vertinimas	51
3.3.2. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo politikos vertinimas	54
IŠVADOS	59
LIERATŪRA	61

Lentelės

1 lentelė. Aplinkos apsaugos politikos ir su ja susijusių sąvokų apibrėžimai.....	13
2 lentelė. Aplinkosaugos politikos formavimosi etapai ir veiksniai.....	17
3 lentelė. Aplinkos veiksmų programos.....	20
4 lentelė. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo strateginių tikslų lyginimas.....	45
5 lentelė. Lietuvos Aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.....	50
6 lentelė. Suomijos Aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.....	50
7 lentelė. Švedijos aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.....	51
8 lentelė. ES šalių Klimato kaitos politikos įgyvendinimo indekso 2014 m. rezultatai.....	52

Paveikslai

1 pav. Aplinkosaugos politika ir jos krypčių sąveika.....	18
2 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje vykdančios institucijos.....	37
3 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą vykdančios institucijos Švedijoje.....	40
4 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą vykdančios institucijos Suomijoje.....	42
5 pav. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų Lietuvoje rodikliai ir numatomi rezultatai 2050.....	46
6 pav. Numatoma šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija Suomijoje iki 2050 m.....	53

Priedas

Priedas. ES šalių atliekų tvarkymas ir jo būdai 2011.....	66
---	----

Pagrindinės sąvokos

Magistro baigiamajame darbe naudojamos sąvokos pagal Merriam-Webster žodyną

1. Aplinka – environment (angl.)

Environment *noun* \in-'vī-rə(n)-mənt : the conditions that surround someone or something : the conditions and influences that affect the growth, health, progress, etc., of someone or something. The environment : the natural world;

Full definition of ENVIRONMENT: the circumstances, objects, or conditions by which one is surrounded; the complex of physical, chemical, and biotic factors (as climate, soil, and living things) that act upon an organism or an ecological community and ultimately determine its form and survival;

Examples of ENVIRONMENT

- Pollution is bad for *the environment*.
- He grew up in a loving *environment*.
- We're trying to create a better business *environment*.
- These animals were raised in a controlled *environment*.
- Many plants are unable to survive in such a harsh *environment*.

First known use of ENVIRONMENT : 1827 year.

2. Apsauga – protection

Protection *noun* \prə-'tek-shən\ : the state of being kept from harm, loss, etc. : the state of being protected; something that keeps a person or thing from being harmed, lost, etc. : something that protects someone or something

Full definition of PROTECTION: the act of protecting : the state of being protected; supervision or support of one that is smaller and weaker;

Examples of PROTECTION

- He fights for the protection of the environment. The witness was placed under police protection.

First known use of PROTECTION: 14th century.

Darbe naudojamos santrumpos

IPCC - Tarpyvyriausybinių klimato kaitos komisijos (Intergovernmental Panel on Climate Change)

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

TIPK (angl. IPPC) – Taršos integruota prevencija ir kontrolė

SYKE – Suomijos aplinkos institutas

ŠESD - šiltnamio efektą sukeliančios dujos

Ivadas

Temos aktualumas. Pastaraisiais metais būdingi dideli visuomenės požiūrio į gamtą ir jos apsaugą pokyčiai. Anksčiau daugiausiai dėmesio buvo skiriama atskirų nykstančių rūšių ir bei individų apsaugai, bet pradėjus vis daugiau naudoti gamtos išteklius ir labai padidėjus aplinkos taršai pereiname prie naujos gamtos apsaugos strategijos. Aplinkosaugos problemos yra didžiausias šiandieninio pasaulio rūpestis. Neracionalus išteklių naudojimas, didėjantis oro užterštumas, atliekų tvarkymo problemos, klimato kaita/atšilimas, nykstančios gyvūnų rūšys, vandens telkinių tarša ir kitos šiuo metu egzistuojančios aplinkos apsaugos problemos įrodo žmogaus atliekamos veiklos pavojingumą aplinkai, kurioje gyvena. Gamtinės aplinkos pokyčiai vyksta nuolat, o pastarąjį šimtmetį dėl globalinių procesų įtakos, nedarnaus ūkio vystymosi ir ilgą laiką ignoruotų ekologinio saugumo problemų, gamta vis labiau niokojama. Tai pradeda jausti kiekvienas žemės gyventojas.

Aplinkosaugos problemos ir sunkumai jas sprendžiant tapo opia ir prioritetine valstybių politikos sritimi, tačiau pavienės valstybės šios problemos nėra pajėgios išspręsti. Todėl ekonominės ir politinės bendrijos (pvz. Europos Sąjunga) rengia aplinkos apsaugos programas ir šių programų įgyvendinimo priemones, kuriomis vadovaujasi šalys narės. Kiekviena šalis turi savo institucijas formuojančias aplinkos apsaugos politiką, kurių pagrindiniai tikslai – gerinti gyvenimo kokybę užtikrinant aukštą aplinkos apsaugos lygį. Todėl Valstybė, siekdama kaip galima labiau sumažinti besivystančios visuomenės įtaką aplinkai, formuoja ir įgyvendina aplinkos apsaugos politiką.

Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos duomenimis, naujausios mokslininkų ataskaitos patvirtina, kad žmonės yra atsakingi už nuolat greitėjančią klimato kaitą. 2013 m. rugsėjo 27 d. Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) paskelbtoje 5-oje ataskaitoje tvirtai teigiama, kad žmonės yra atsakingi už Žemėje vykstančius klimato pokyčius. Šiuo metu CO₂ koncentracija atmosferoje yra didžiausia nei kada nors per pastaruosius 800 tūkst. metų ir kasmet nesustodama auga dėl iškastinio kuro deginimo ir miškų kirtimo. Ataskaitoje taip pat teigiama, kad vandenynų lygis kyla staigiau nei buvo manyta anksčiau ir yra apie 20 cm aukštesnis nei prieš šimtmetį. Keičiasi ne tik vandenynų temperatūra, bet mažėja ir jūrų ledo išplitimas. Prognozuojama, kad jau šio šimtmečio viduryje jūrų ledas Arktyje vasarą gali visiškai ištirpti (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2013).

Dėl to darbe detaliau nagrinėjama viena iš esminių aplinkosaugos politikos sričių - kovos su klimato kaita arba klimato kaitos valdymo politika. Kita pasaulinio masto aplinkosauginė problema yra atliekų tvarkymas. Kasdien atliekų skaičius didėja ir kyla vis daugiau problemų jas šalinant ar siekiant perdirbti. Kita vertus vienos šalys su šiomis problemomis geba susidoroti, tačiau kitose - atliekos ir jų tvarkymas tampa viena iš opiausių problemų. Todėl svarbu nustatyti priežastis lemiančias vienų šalių sėkmę atliekų tvarkymo srityje ir ko iš to gali pasimokyti šalys, nesusitvarkančios su

atliekų tvarkymo problemomis. Darbe nagrinėjama kita šiuo metu aplinkosauginį susirūpinimą kelianti problema – skalūninių dujų gavyba hidraulinio laužymo būdu. Skalūninių dujų gavyba lėmė gausybę žemės drebėjimų JAV. Šia informaciją žurnale „Science“ paskelbė JAV mokslininkai. JAV Pitsburgo miesto geriamajame vandenyje aptiktas didelis radioaktyvaus elemento radžio kiekis. Pasak mokslininkų, tai – skalūnų dujų gavybos pasekmė (Ellsworth. 2014). Rizika išgaunant skalūnų dujas yra didelė, todėl svarbu nustatyti, kokių veikslių šiuo atžvilgiu imasi analizuojamos valstybės.

Šiame darbe gilinamasi į Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politiką, daugiausiai koncentruojantis ties trimis sritimis: klimato kaitos, atliekų tvarkymo ir skalūninių dujų gavybos politiką. Darbe siekiama nustatyti esminius nagrinėjamų šalių šių sričių politikos skirtumus.

Temos pasirinkimas. Be galo svarbu užtikrinti aplinkosaugos politikos veiklos efektyvumą ir numatyti jos tobulinimo galimybes, tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio šalyse. Švari aplinka – vienas didžiausių tautos turtų, tačiau kyla daug klausimų ar Lietuvos aplinkosaugos politikoje imamasi visų įmanomų priemonių jai apsaugoti. Temos pasirinkimą lėmė poreikis ištirti ir palyginti Lietuvoje vykdomus esminius aplinkosaugos politikos aspektus su pažangių Skandinavijos šalių esminiais aplinkosaugos aspektais ir nustatyti problemines Lietuvos aplinkosaugos politikos sritis. Jose mūsų šalis galėtų padidinti aplinkos apsaugos politikos kokybę, remdamasi Švedijos ir Suomijos pavyzdžiu.

Darbo apribojimai. Kaip minėta, aplinkosaugos politika yra labai plati sritis - sunku tinkamai ištirti ir palyginti trijų valstybių vykdomą aplinkosaugos politiką. Todėl turi būti nustatyti darbo ribotumai: darbe bus atliekama bendra Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politikos esminių aspektų apžvalga, tačiau detaliau bus nagrinėjamos tik kelios aplinkosaugos sritys: 1) klimato kaitos valdymo politika, 2) atliekų tvarkymo politika, 3) bei skalūninių dujų gavybos aplinkosauginė problematika analizuojamose valstybėse. Skalūninių dujų gavybą galima priskirti vienai iš probleminių sričių, nes gavybos proceso metu gali būti sukeliama neigiamų padarinių tokiems aplinkosaugos objektams, kaip aplinkos oras, požeminiai vandenys, dirvožemis. Skalūninių dujų gavyba sukėlė daug prieštarų nuomonių Europos Sąjungos politikoje ir kiekvienoje iš šalių, kuriose gali būti pradėti skalūninių dujų išgavimo procesai (Europos parlamentas, 2012). Šiame darbe bus lyginami svarbiausi Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politikos aspektai. Dėl šių priežasčių svarbu išanalizuoti Lietuvos ir pažangių Skandinavijos šalių pozicijas skalūninių dujų gavybos politikos atžvilgiu. Vis dėlto, netikslinga daryti atskirą Lietuvos aplinkosaugos politikos tyrimą, dėl tolygių duomenų apie Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politiką nebuvimo. Dėl šios priežasties, darbe atliekama lyginamoji analizė remiantis mokslinės literatūros šaltiniais ir anksčiau atliktų tyrimų duomenimis.

Darbo problema – neaiškumas ar pakankamai skiriama dėmesio aplinkos apsaugos politikos formavimui ir įgyvendinimui Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje. Tik nustačius problematiškas sritis, atsirastų galimybė jas šalinti.

Darbo objektas – aplinkos apsaugos politika Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje.

Darbo dalykas – aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje.

Darbo tikslas - atlikti Lietuvos, Švedijos ir Suomijos esminių aplinkos apsaugos politikos aspektų lyginamąją analizę.

Darbo uždaviniai:

1. Nustatyti aplinkos apsaugos politikos sampratą ir esminius jos formavimosi veiksnius.
2. Aptarti aplinkos apsaugos politikai naudojamos Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės reglamentavimą Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje.
3. Išanalizuoti aplinkosaugos politikos taikymo privalumus ir trūkumus Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje.

Darbo metodika:

- **Lyginamoji analizė** naudota lyginant esminius aplinkosaugos politikos nacionalinės ir Europos Sąjungos teisinės bazės taikymo Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje aspektus, esminių aplinkosaugos politiką įgyvendinančių institucijų struktūrą, nagrinėjamų šalių aplinkosauginius strateginius tikslus, atliktų vertinimų dėl aplinkosaugos politikos rezultatus, esminius klimato kaitos valdymo ir atliekų tvarkymo politikos aspektus. Lyginamosios analizės metodas leido apibrėžti pagrindinius aplinkosaugos politikos Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje panašumus ir skirtumus bei nustatyti stipriąsias ir silpnąsias Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politikos sritis.

- **Mokslinės literatūros analizė** naudota siekiant atskleisti ir išgryninti aplinkosaugos politikos ir su ja susijusias esmines sampratas. Remiantis šiuo metodu, apibrėžtos aplinkosaugos politikos kryptys, nustatyti formavimosi veiksniai ir etapai. Taip pat, analizuojant mokslinės literatūros šaltinius, aprašyti esminiai Lietuvos, Švedijos Suomijos aplinkosaugos, klimato kaitos, atliekų tvarkymo politikos.

- **Teisinių dokumentų analizė** naudota esminių Europos Sąjungos, Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosauginių teisinių bazių aspektų apžvalgai. Teisiniai strateginiai dokumentai naudoti siekiant nustatyti ir palyginti Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos, klimato kaitos valdymo ir atliekų tvarkymo politikos strateginius tikslus.

- **Statistinė analizė** naudota atliekant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos esminių aplinkosaugos aspektų vertinimą. Antrinės statistinių duomenų analizės ir aprašomosios statistikos metodu atskleisti analizuojamų valstybių aplinkosaugos politikos, klimato kaitos ir atliekų tvarkymo politikos vertinimo rezultatai.

Darbo struktūra:

Pirmame skyriuje apibrėžiamos aplinkos apsaugos politikos ir esminės su ja susijusios sampratos bei apžvelgiami aplinkosaugos politikos formavimosi veiksniai, kryptys ir raida.

Antrame skyriuje aprašomi nacionalinės ir Europos Sąjungos aplinkosaugos teisės ypatumai Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje, aptariami svarbiausi teisės aktai, svarstoma nacionalinių teisės aktų ir Europos Sąjungos aplinkosauginių reikalavimų suderinamumo problema.

Trečiajame skyriuje aptariamos esminės aplinkosaugos institucijos Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje, strateginiai aplinkosaugos politikos tikslai, vertinami esminiai analizuojamų šalių aplinkosaugos politikos aspektai bendru, klimato kaitos ir atliekų tvarkymo politikos atžvilgiu.

Naudota literatūra

Darbo tikslui pasiekti bei temai atskleisti buvo naudojami įvairūs literatūros šaltiniai. Didelę dalį darbe išanalizuotos literatūros sudaro teisiniai ir planiniai analizuojamų valstybių dokumentai. Taip pat nagrinėta įvairi publicistinė literatūra (kurioje atskleidžiama ekspertų nuomonė), antriniai statistiniai duomenys, mokslinių žurnalų straipsniai, mokslinės knygos, aplinkosaugos institucijų publikacijos bei atliktų aplinkosauginių tyrimų rezultatai.

1. APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS YPATUMAI IR ESMINIAI FORMAVIMOSI VEIKSNIAI

Šiame skyriuje pateikiami aplinkos, aplinkos apsaugos ir aplinkos politikos sampratų apibrėžimai, išskiriami esminiai aplinkos apsaugos politikos formavimosi etapai bei juos lėmę veiksniai. Taip pat trumpai aptariama visuomenės įtaka aplinkos apsaugos politikos raidai ir poveikis aplinkai.

1.1. Aplinkos apsaugos politikos ir su ja susijusios esminės sampratos

Sąvoką „aplinka“ suvokiama įvairiai, nes ji yra plati ir daugialypė. Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių aplinkos apibrėžimų. UNESCO „aplinką“ apibrėžia dvejopai. Siaurąja prasme „aplinka“ suprantama kaip erdvė, kurioje žmogus gyvena, dirba ir ilsisi, o plačiąja prasme kaip žmogaus egzistavimo sfera, susidedanti iš gamtos, antropogeninių (žmogaus sukurtų) objektų ir visuomenės (Nadzeikienė, 2012). Lentelėje (žr. 1 lentelė) pateikiami skirtingų autorių apibrėžimai aplinkos, aplinkos apsaugos ir aplinkos politikos sąvokoms.

1 lentelė. Aplinkos apsaugos politikos ir su ja susijusių sąvokų apibrėžimai

Sąvoka	Autorius	Apibrėžimas
Aplinka	LR Seimas, 1992	Aplinka – gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos.
	Idzelis, 2002	Aplinka – tie išorės elementai, su kuriais konkretus organizmas tiesiogiai ar netiesiogiai sąveikauja.
	Stravinskienė, 2003	Aplinka suprantama ir tyrinėjama kaip žmogaus veiklos pakeista gamta.
	Aleknavičius, 2008	Aplinka – tai gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų visuma (juos sudaro žemės paviršius ir gelmės, oras, vanduo, dirvožemis, augalai, gyvūnai, organinės ir neorganinės medžiagos, antropogeniniai komponentai) bei juos vienijančios natūralios ir antropogeninės sistemos.
	Baltrėnas ir kt., 2008	Aplinka – tai tie išorės elementai, su kuriais konkretus organizmas tiesiogiai arba netiesiogiai sąveikauja. Siaurąja prasme aplinką galima suprasti kaip erdvę, kurioje nuolat gyvena, dirba ir ilsisi žmonės, plačiąją – kaip žmonijos egzistavimo sferą, susidedančią iš gamtos antropogeninių objektų ir visuomenės.
Aplinkos apsauga	LR Seimas, 1992	Aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdamas ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius.
	Baltrėnas ir kt., 2008	Aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio bei kitokio neigiamo poveikio, atsirandančio naudojant gamtos išteklius.
	Aleknavičius, 2008	Aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio bei kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių vykdamas ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius.
	Venckus, 2012	Aplinkos apsauga – aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdamas ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius.
Aplinkos apsaugos politika	Venckus, 2012	Aplinkos politika - pozicija ir viešas deklarasavimas apie aplinkosaugos tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, t.y. žemės, jos gelmių, oro, vandens, biologinės įvairovės apsaugos, gamtos išteklių subalansuoto naudojimo, pramonės bei kitos taršos prevencijos ir mažinimo, atliekų tvarkymo ir kitose srityse.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Aplinkos apsaugos politika suprantama kaip svarbių aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimo būdų numatymas, jų teisinis patvirtinimas ir pagaliau teisės aktų priėmimas ir teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti (Caldwell, 1991).

Apjungiant aplinkos apsaugos apibrėžimus konstatuotina, kad aplinkos apsauga apima natūralios gamtinės aplinkos ir atskirų objektų, tokių kaip žemės ir jos gelmių, oro, vandens, gyvūnijos ir augalijos ir miškų būklės bei kitimo stebėjimus, antropogeninio poveikio šiems objektams vertinimą ir prognozes, racionalų jų naudojimą, įvairių teisinių, biologinių, techninių ir kitų priemonių įgyvendinimą siekiant išsaugoti ateities kartoms gamtos objektus, užtikrinti natūralios aplinkos reiškinį ir sąlygų visumą, kurioje gyvena žmonės, įvairių gyvųjų organizmų populiacijos ar rūšys (Lapinskas, 2008).

Anot Venckaus (2012, 68) nėra visuotinai priimto aplinkos apsaugos politikos apibrėžimo. Politika suprantama kaip tam tikra subjekto (valstybės, organizacijos, įmonės) pozicija ir viešas deklaravimas apie ketinimus ir principus, įgyvendinant iškeltus tikslus ir uždavinius tam tikrame sektoriuje ar visoje to subjekto veikloje. Pastaruoju metu vartojama sąvoka „aplinkos politika“, kuri labiau atitinka vertimą iš anglų kalbos (Environmentalpolicy, Environmentalpolitics). Reikėtų paminėti, kad aplinkosauga yra aplinkos apsaugos trumpinys, todėl daugeliu atvejų, vietoj termino aplinkos apsauga, gali būti vartojamas aplinkosaugos terminas.

Apjungiant aplinkos ir politikos sąvokas, galima teigti, kad aplinkos politika yra: aplinkos tvarkymo teorija ir praktika, veikla, sauganti aplinką ir visuomenės sveikatą; svarbių aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimų būdų numatymas, jų teisinis patvirtinimas, teisės aktų patvirtinimas ir teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti; politikos sritis, kuria siekiama tausoti aplinką (Dagiliūtė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad aplinkos sąvokoje išryškėja tam tikri pasikartojantys aspektai, pavyzdžiui, aplinkos apibūdinimas, kaip tam tikrų elementų, kuriuos galima paveikti junginiai - vadinasi iškarto konstatuojama, kad aplinka yra kintanti ir kad ją galima įtakoti. Sąvoka aplinkos apsauga įvardijama vieningai, kaip aplinkos saugojimas nuo tam tikros rūšies poveikio, o aplinkos apsaugos politikos apibrėžimai nurodo, kad tai jau yra politinių sprendimų priemonių ir veiksmų visuma, kurie naudojami apsaugoti aplinką bei patenkinti visuomenės aplinkosauginius poreikius.

1.2. Aplinkosaugos politikos formavimosi veiksniai, kryptys ir raida

Žmonija įtaką aplinkai daro nuo seno. Vis dėlto, skaitant įvairaus pobūdžio literatūrą, gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad aplinkos apsauga žmonija susirūpino tik šiame arba, blogiausiai atveju, praėjusiame amžiuje. Nagrinėjant žmonijos istoriją galima susidaryti kitokį įspūdį: visais laikais žmonija kentėjo nuo aplinkos taršos bei neracionalaus gamtos išteklių naudojimo. Štai tik keli

istoriniai faktai, kurie tai liudija (Markham, 1994): Daugiau kaip pusantro tūkstantmečio - maždaug nuo 3500 pr. Kr. iki 1800 pr. Kr. Mesopotamijoje vyko dirvos sudruskėjimo procesas, lėmęs grūdinių kultūrų derlingumo nuosmukį. To priežastis buvo pačių šumerų veiksmai: siekdami padidinti pietų Mesopotamijos lygumų derlingumą, jie kasė drėkinimo kanalus, kaupė ir tiekė laukams gėlą vandenį. Nepasirūpinus atitinkama vandens pertekliaus drenažo sistema, vanduo pradėjo sunktis į požeminius vandenis ir kėlė bendrą vandens horizonto lygį, palapsniui semdamas dirvą. Kartu su vandeniu į dirvos paviršių kilo ir įvairios druskos, kurios, paviršinei drėgmei išgaravus, sudarydavo druskos pluta laukuose. Kitas poveikio aplinkai darymo pavyzdys - 6- tame amžiuje pr.Kr. etruskų pradėta, o vėliau romėnų pabaigta statyti Romos miesto kanalizacija - taip vadinama Cloaca Maxima. Viduramžiais egzistavo didelė oro kokybės problema. Su oro užterštumu buvo siejamos įvairios ligos. Kovoiant su oro užteršimu deginamos anglies dūmais, 1306 m. Londone paskelbiamas įsakas, nustatantis griežtas baudas už krosnių kūrenimą anglimi. 1307 m. Londone, neapsikentus nuo šlykštaus per miestą tekančios Fleet'o upės (Fleet River) dvoko, karaliaus įsakymu buvo atliktas oficialus tos smarvės priežasčių tyrimas. Paskelbtos tyrimo išvados liudijo, jog Fleet'o upė dvokia dėl to, kad ji yra negailestingai teršiama Londono skerdyklų ir odininkų dirbtuvių organinėmis atliekomis. 1345 m., bandant apvalyti didžiuliu šiukšlynu virstančią sostinę, Londone buvo įvesta 2 šilingų bauda už šiukšlynus prie namų. XV a. pabaigoje netgi egzistavo įstatymai, draudžiantys žudyti varnus bei šarkas, kadangi šie paukščiai valo miesto gatves nuo organinių atliekų (Čekanavičius, 2014).

Taigi, pirmieji žmonijos bandymai įgyvendinti tam tikrą aplinkos apsaugos politiką buvo pastebėti dar senovėje. Vis dėlto, aplinkos politikos raidos pradžia laikomas XX a. 7-asis dešimtmetis, kai pasaulis atsidūrė prie ekologinės krizės slenksčio. Tuo metu pasirodė Tylusis pavasaris (angl. „Silentspring“). Vėliau 1968 m. įsikūrė Romos klubas, o 1972 m. išleista knyga Augimo ribos (angl. „Limits to growth“). Tais pačiais 1972 m. įvyko ir Jungtinių Tautų Aplinkos ir vystymosi Stokholmo konferencija (Dagiliūtė, 2012).

Atsižvelgiant į tai, kad visuomenės vykdoma veikla yra pagrindinis ir kone vienintelis aplinkos teršimo šaltinis galima daryti prielaidą, jog žmonių skaičiaus didėjimas pasaulyje lemia vis intensyvesnį gamtos išteklių naudojimą ir aplinkos taršą. Žmonių veikla daro poveikį aplinkai, kuris dažnai būna neigiamas, ir šios veiklos padariniai ne visada nuspėjami. Žmonių skaičiaus augimą, kaip vieną iš aplinkos apsaugos atsiradimo būtinybės faktorių nurodo daugelis autorių. Pirmojo tūkstantmečio pabaigoje Žemėje gyveno 310 milijonų žmonių. 2006 m. pasaulio gyventojų skaičius pasiekė 6,5 milijardus. 1964 m. šis skaičius buvo 3,28 mlrd. Per 42 metus gyventojų skaičius padvigubėjo. Jei gyventojų skaičius ir toliau augs tokiais tempais, 2027 m. – pasaulyje bus apie 8 mlrd., o 2050 m. – apie 9 mlrd. žmonių. Toks spartus gyventojų didėjimas nepalankiai veikia aplinką. Daugėjant gyventojų, didėja maisto ir vartojimo prekių paklausa. Siekiant patenkinti žmonių maisto reikmes, reikia didinti pasėlių plotus, o Žemės paviršiaus plotas nedidėja. Dėl intensyvaus ganyto ir

netinkamo žemės naudojimo prasideda vandens ir vėjo erozija. Žemės naudmenos dėl užnuodijimo cheminėmis medžiagomis (mineralinės trąšos, augalų apsaugos priemonės) pažeidžiamos ir nebetinka naudoti. Dirbamos žemės plotai ir toliau mažėja: statomi miestai, gyvenvietės, tiesiami keliai, įrengiami įvairios paskirties karjerai. Sėkmingai spręsti dabartinių ir ateities problemų neįmanoma tol, kol nebus sureguliuotas žmonių skaičiaus augimas (Baltrėnas ir kt. 2008).

Juknys (2012, 10) išskiria tokias žmogaus poveikio aplinkai istorines epochas:

- medžioklės;
- žemdirbystės;
- pramonės;
- žinių ir mokslo.

Analizuojant medžioklės epochos laikotarpį (ankstyvasis ir vidurinysis akmens amžius) žmogaus poveikis aplinkai vertinamas kaip silpnas vietinis. Vis dėlto, reikėtų paminėti, kad šiuo laikotarpiu buvo naudojama masinė medžioklė, medžioklės tikslams būdavo padeginėjami miškai. Nors mokslininkai teigia, kad stambiųjų žinduolių (tokių, kaip mamutai) išnykimą sąlygojo klimato pokyčiai, prie to galėjo prisidėti ir intensyvi medžioklė. Žemdirbystės epochos laikotarpiu (vėlyvasis akmens a. – XVIII a. vid.) vyko tokie reiškiniai, kaip intensyvus žemės dirbimas, dirvų erozija, miškų naikinimas ir vandens teršimas. Šio laikotarpio žmogaus poveikis aplinkai buvo didesnis nei medžioklės laikotarpiu ir bendru požiūriu yra vertinamas vidutiniškai. Pramonės epochoje (XVIII a. vid. – XX a. vid.) žmogaus poveikis aplinkai buvo stiprus – vystantis pramonei didėjo aplinkos tarša, kaupėsi neorganinės ir toksiškos atliekos, dėl miestų plėtros buvo niokojamas kraštovaizdis. Žinių ir mokslo epochoje (nuo XX a.) stebimi tokie procesai, kaip žmonių skaičiaus augimas, naujų energijos šaltinių naudojimas, poveikio aplinkai mažinimo poreikis, darnaus vystymosi idėjos plėtojimas. Šioje epochoje žmogaus poveikis aplinkai vertinamas, kaip stiprus regioninis ir pasaulinis.

Didėjant pasaulio gyventojų skaičiui, proporcingai didėjo gamtos išteklių naudojimas, jų poreikiams tenkinti. Intensyviai buvo plėtojama energetika, pramonė, žemės ūkis, transportas, didėjo statybų apimtys. Žemės ūkio naudmenomis buvo paverčiami iki tol šiems reikalams nenaudojami plotai. Didelę įtaką aplinkos būklės blogėjimui turėjo nesaikingas miškų kirtimas, dirvožemių alinimas, vandens, oro, jūrų ir vandenynų teršimas. Per praėjusį šimtmetį aplinkos problemų tik daugėjo ir ypač per pastaruosius 50 metų.

Dagiliūtė (2012, 5), išskiria tokius aplinkos politikos formavimosi veiksnius:

- 1) spartus ekonominis augimas,
- 2) pramoninė tarša,
- 3) aplinkos problemų pokyčių kaita nuo vietinių iki regioninių ir globalių problemų,
- 4) didėjantis suvokimas, kad Žemės ekologinis talpumas yra ribotas,
- 5) poreikis reguliuoti aplinkos, kaip viešosios gerybės, ir visuomenės bei ekonomikos santykius.

Detaliau pagrindiniai aplinkos apsaugos politikos raidos laikotarpiai ir aplinkosaugos formavimąsi lėmę veiksniai pateikiami lentelėje (žr. 2 lentelė):

2 lentelė. Aplinkosaugos politikos formavimosi etapai ir veiksniai

Laikotarpis	Veiksny
XIX a. pabaiga–XX a. Pradžia	Industriiniai procesai ir jų cheminių medžiagų naudojimo didėjimo sukeltos aplinkosaugos degradacijos problemos. Ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse priimami aplinkos apsaugos teisės aktai. Pirmuoju aplinkosauginiu teisės aktu laikomas Anglijoje 1863 m. priimtas taršos kontrolės aktas (Alkali aktas).
1900–1945 m.	Aplinkos problemų masto didėjimas kai kuriose šalyse.
1945–1972 m.	Daugeliui valstybių pokario laikotarpiu iškilo nemažai ekonominių sunkumų, todėl jų dėmesys ir prioritetai buvo mažai susiję su aplinkosauga. Sparčiai plėtojantis ekonomikai, didėjo tarša, atsirado tarpvalstybinių aplinkos problemų. Pavienės ekologinės katastrofos paskatino aplinkosauginį judėjimą pasaulyje, tačiau aplinkos apsauga dar buvo silpna ir plačiai nepripažinta.
1972 – 1985m.	1972 m. Stokholmo konferencija, turėjusi didelę įtaką tolesnei aplinkos apsaugos politikos raidai. Priimta pirmoji ES aplinkos veiksmų programa, kurios tikslas harmonizuoti nacionalinę aplinkos politiką. Tokios problemos, kaip tarpvalstybinė tarša, klimato kaita, „šiltnamio efektas“, ozono sluoksnio plonėjimas, rūgštus lietus ir kt. lėmė visuomenės aktyvumą, nevyriausybinių organizacijų veiklą, valstybių bendradarbiavimą ir reikmę kartu spręsti pasaulines aplinkos problemas.
1985 – 1989 m.	Vienos konvencija dėl ozono sluoksnio apsaugos. šalys įtraukė aplinkos apsaugą į savo nacionalinės teisės sistemas. ES narės pradėjo vykdyti nacionalinę politiką taršos kontrolei. Suformuota Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. Priimtos 4 ES aplinkos veiksmų programos.
1992 – 2002 m.	Pasaulinių aplinkos problemų aštrėjimas. Rio de Žaneiro konferencija, kurioje priimti svarbūs tarptautinės reikšmės dokumentai. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politikos plėtra, priimta 6-oji aplinkos apsaugos veiksmų programa, ES tvaraus vystymosi strategija.
Nuo 2002 m.	Toliau plėtojama aplinkosaugos politika. Johannesburgo susirinkimas, 2006 m. atnaujintoji strategija

(Šaltinis: sudaryta autorės pagal Venckus, 2008)

Istorijos eigoje žmonių supratimas apie aplinką keitėsi. Keitėsi ir požiūris į gamtą kaip išteklių šaltinį. Žmonija suprato, kad gamtos galimybės yra ribotos. Anot Venckaus (2012), aplinkos apsaugos problemas pagal jų objektą galima suskirstyti į dvi grupes:

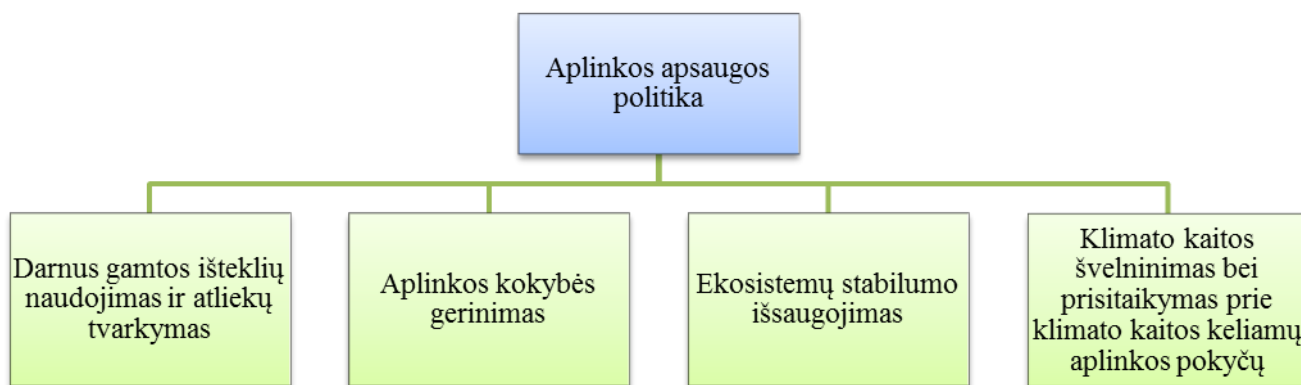
1. Aplinkos komponentų apsauga:

- ✓ atmosferos apsauga,
- ✓ litosferos apsauga,
- ✓ hidrosferos apsauga,
- ✓ biologinės įvairovės apsauga.

2. Žmonių veiklos įtakos aplinkai optimizavimas:

- ✓ atliekų tvarkymas,
- ✓ gamybos ekologizavimas,
- ✓ užterštos aplinkos komponentų valymas,
- ✓ cheminių medžiagų tvarkymas,
- ✓ technogeninės taršos išvengimas (Venckaus, 2012).

Visos šios problemos apima sritis, kuriose vykdoma aplinkos apsaugos politika. Iš Aplinkos ministerijos internetiniame puslapyje skelbiamos informacijos matyti, kad svarbiausios aplinkos sektoriaus sritys yra: gamta ir biologinė įvairovė; integruota taršos kontrolė; atliekų tvarkymas; oro tarša; vandens tarša; triukšmo tarša; poveikio aplinkai vertinimas; genetiškai modifikuoti organizmai; teritorijų planavimas, urbanistika ir architektūra (LR Aplinkos ministerija, 2012). Naujai parengtame Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos projekte, kuriam 2014 m. gruodžio 23 d. pritarė vyriausybė, išskiriamos keturios prioritetingos aplinkosaugos politikos kryptys: darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas, aplinkos kokybės gerinimas, ekosistemų stabilumo išsaugojimas, klimato kaitos švelninimas (žr. 1 pav.) (LR Aplinkos ministerija, 2014).

1 pav. Aplinkosaugos politika ir jos kryptių sąveika

(Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR Aplinkos ministerija, 2014)

Iš tiesų, šios kryptys apima visas aplinkos apsaugos politikos sritis. Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas apima žemės gelmių išteklių apsaugą, vandens išteklių apsaugą, miškų apsaugą, žuvų išteklių apsaugą, medžiojamų gyvūnų apsaugą ir atliekų tvarkymo politiką. Aplinkos kokybės gerinimas apima vandens apsaugą, dirvožemio apsaugą, aplinkos oro apsaugą, radiologinės taršos mažinimo politiką, žalingo aplinkos triukšmo mažinimo politiką, cheminių medžiagų poveikio aplinkai reguliavimą ir urbanistinės aplinkos kokybės politiką. Ekosistemų stabilumo išsaugojimas apima kraštovaizdžio apsaugą, biologinės įvairovės apsaugą bei apsaugą nuo genetiškai modifikuotų organizmų poveikio. Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių kryptis į atskiras sritis neskaidoma, tačiau apima visas veikla naudojamas klimato kaitai švelninti ir prisitaikyti prie jos.

Taigi, galima daryti išvadą, jog aplinkos apsauga yra tarsi priemonė neleidžianti žmonijai sunaikinti aplinkos, kurioje ji pati gyvena. Didžiausia grėsmė aplinkai yra žmonijos ir jos vykdomos veiklos plėtra. Nors žmonija įtaką aplinkai daro nuo seno, aplinkosauginėmis problemomis rimtai susirūpinta tik tuomet, kai plėtojantis pramonei ir augant miestams pastebėta vis labiau didėjanti

aplinkos tarša. Didelę įtaką aplinkosaugos formavimuisi turi Europos Sąjunga, nustatanti šalims narėms griežtus aplinkosauginius reikalavimus. Aplinkosaugos kryptys apima visų aplinkosauginių problemų sprendimo politiką. Aplinkosaugos svarba yra neabejotina. Kiekvienos valstybės vienas svarbiausių prioritetų turi būti aplinkos apsaugos politikos vystymas ir visuomenės aplinkosaugai naudingų nuostatų formavimas.

2. NACIONALINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS APLINKOS APSAUGOS TEISĖS YPATUMAI LIETUVOJE, ŠVEDIJOJE IR SUOMIJOJE

Skyriuje aprašomi nacionalinės ir Europos Sąjungos aplinkosaugos teisės ypatumai Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje, aptariami svarbiausi teisės aktai. Taip pat svarstoma nacionalinių teisės aktų ir Europos Sąjungos aplinkosauginių reikalavimų suderinamumo problema.

2.1. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisinio reglamentavimo apžvalga

Visos trys šalys – Lietuva, Švedija ir Suomija – priklauso Europos Sąjungai, todėl turi vadovautis tam tikromis jos nustatytomis taisyklėmis. ES galioja vieni griežčiausių aplinkos apsaugos reikalavimų pasaulyje. Šalių narių teisės aktai turi būti suderinti su ES Tarybos reglamentais bei su tarptautinėmis konvencijomis ar kitais strateginiais dokumentais. Dėl šios priežasties svarbu apžvelgti pagrindinius ES aplinkosaugos teisinio reguliavimo aspektus.

Kaip rašoma oficialiame LR Aplinkos ministerijos internetiniame puslapyje, svarbiausios Europos Sąjungos aplinkos sektoriaus sritys yra: gamta ir biologinė įvairovė; integruota taršos kontrolė; atliekų tvarkymas; oro tarša; vandens tarša; triukšmo tarša; poveikio aplinkai vertinimas; genetiškai modifikuoti organizmai; teritorijų planavimas, urbanistika ir architektūra (LR Aplinkos ministerija, 2012). Pirmosios Aplinkos sektoriaus nuostatos buvo suformuluotos pirmojoje Bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programoje, kuri priimta 1972 m. Bendrijos šalių viršūnių aukščiausio lygio susitikime Paryžiuje (LR Aplinkos ministerija, 2012).

Visa ES aplinkos apsaugos politikos raida atsispindi septyniose aplinkos apsaugos veiksmų programose, kurios sudaro bendrosios ES aplinkos apsaugos politikos pamatą (Venckus, 2007).

3 lentelė. Aplinkos veiksmų programos

Eil. Nr.	Programos pavadinimas	Metai	Pagrindinis prioritetasis
1.	Pirmoji	1973-1976	Sustabdyti aplinkos taršą
2.	Antroji	1977-1981	Prevencinis EB aplinkos politikos pobūdis
3.	Trečioji	1982-1986	Aplinkos politiką integruoti į kitus sektorius
4.	Ketvirtoji	1987-1992	Siekti, kad būtų praktiškai įgyvendinti aplinkos teisės aktai, ir vykdyti jų kontrolę
5.	Darnios plėtros link	1993-2001	Subsidiarumo principas
6.	Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas	2002-2012	Švelninti klimato kaitą
7.	Europa 2020	2013-2020	Skatinti išteklių naudojimo efektyvumo didinimą

(Šaltinis: sudaryta autorės pagal Vaišnoras, 2011 ir Europe 2020)

Nors šios programos nepateikia įstatymų nustatyto pagrindo bendrijos aplinkosaugos nuostatams, tačiau jos formuoja politikos tikslus, o tai duoda aktyvų planavimui, prioritetų nustatymui bei pabrėžia aplinkos svarbą aukštesniame kontekste.

Pagrindiniai aplinkos politikos principai, išdėstyti Europos Bendrijos sutartyje (Markovienė, 2011):

1. Aukštas aplinkos apsaugos lygis (principas pagrįstas poreikiu nustatyti tam tikras sąlygas, kurios sudarytų galimybę išlaikyti ar atkurti švarią ir žmonių sveikatai kuo mažesnę neigiamą įtaką turinčią aplinką).

2. Atsargumo ir prevencinių veikslių principai (remiantis šiais principais esant žalos atsiradimo tikimybei, rizikai, kad gali kilti pavojus aplinkai, turi būti imamasi veikslių, kad to būtų išvengta).

3. Žalos šaltinio principas (remiantis principu, žala aplinkai turi būti atlyginama ten, kur yra jos šaltinis, arba kiek įmanoma arčiau jos šaltinio).

4. Principas: „teršėjas moka“ (principas numato, kad asmuo, kuris daro žalą ar kelia tam tikrą riziką aplinkai, turi padengti jos atsiradimo prevencijos, mažinimo ir atitaisymo išlaidas).

5. Integracijos principas (remiantis principu, kitų politikos ir veikslių kryptių reikalavimai turi būti suderinti su aplinkos apsaugos reikalavimais, kurie yra papildomas kriterijus priimant vienokį ar kitokį sprendimą).

Europos Sąjungos Aplinkos sektoriui priskiriami pagrindiniai teisiniai aktai skirstomi į horizontaliuosius teisės aktus ir teisės aktus, skirtus sektoriams. ES aplinkos apsaugos valdymo bendrieji (horizontalieji) sektoriai – teisės aktai, susiję su bendraisiais aplinkos apsaugos valdymo sektoriais, o ne su pavieniais sektoriais, gaminiiais ar išmetimų tipais, vadinami horizontaliaisiais. Aplinkos apsaugos horizontaliųjų teisės aktų reguliavimo sritys: bendrieji aplinkos apsaugos vadybos klausimai, aplinkos apsaugos informacijos prieinamumas, visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus, poveikio aplinkai vertinimas ir kt. (Markovienė, 2011). Bendrajam (horizontaliajam) aplinkos apsaugos valdymo sektoriui priskiriami šie ES teisiniai aktai: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB 2003 m. gegužės 26 d., (reglamentuoja visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1655/2000 2000 m. liepos 17 d. dėl aplinkos apsaugos finansinio instrumento (LIFE); Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 614/2007 2007 m. gegužės 23 d. dėl aplinkos finansinio instrumento (LIFE+); Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB 2003 m. sausio 28 d. reglamentuojanti visuomenės galimybę susipažinti su informacija apie; Tarybos sprendimas 2006/957/EB 2006 m. gruodžio 18 d. dėl Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais pakeitimo priėmimo Europos bendrijos vardu; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 2006 m. rugsėjo 6 d. dėl Orhuso Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams; Tarybos direktyva 91/692/EEB 1991 m. gruodžio 23 d. (standartizuojant ir racionalizuojant ataskaitas apie tam tikrų su aplinka susijusių direktyvų įgyvendinimą); Europos

Parlamento ir Tarybos direktyva 98/34/EB 1998 m. birželio 22 d., (nustato informacijos apie techninius standartus ir reglamentus teikimo tvarką); Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 1600/2002/EB 2002 m. liepos 22 d., (nustato šeštąją Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programą); Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB 2006 m. gruodžio 12 d. dėl paslaugų vidaus rinkoje; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 166/2006 2006 m. sausio 18 d. dėl Europos išleidžiamų ir perduodamų teršalų registro sukūrimo ir iš dalies keičiantis Tarybos direktyvas 91/689/EEB ir 96/61/EB; Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1084/2006 2006 m. liepos 11 d., įsteigiantis Sanglaudos fondą ir panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1164/94; Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/2/EB 2007 m. kovo 14 d., reglamentuojanti Europos Bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūros kūrimą (LR Aplinkos ministerija, 2008).

Teisės aktai, skirti sektoriams yra tokie teisės aktai, kaip, oro kokybę, vandens kokybę, atliekų tvarkymą, gamtos apsaugą, pramoninės taršos kontrolę, genetiškai modifikuotų organizmų valdymą, cheminių medžiagų valdymą, triukšmą ir miškų sektorių reglamentuojantys teisės aktai. Šių teisės aktų yra iš tiesų gana nemažai, todėl nagrinėti verta pačius svarbiausius atskirų sričių teisės aktus.

Pagrindinės atliekų tvarkymo direktyvos yra Direktyva 75/442/EEC dėl atliekų ir Direktyva 91/689/ECC dėl pavojingų atliekų. Direktyva dėl atliekų (75/442/EEB), (91/156/EEB) nustatanti ES atliekų tvarkymo politikos pagrindą. Joje pateikiami atliekų tvarkybos terminai ir apibrėžimai, nurodomas draudžiamas nekontroliuojamas atliekų šalinimas, suformuluojamas reikalavimas atliekas šalinti nekeliant pavojaus, triukšmo, kvapų. Nustatyti atliekų apskaitos reikalavimai, kurie galioja tiek atliekų turėtojams, tiek surinkėjams ir tvarkytojams, nurodyti surinkėjų ir vežėjų registravimo reikalavimai, leidimų išdavimo atliekų šalintojams reikalavimai, suformuluotas principas „teršėjas moka“ bei pateiktas bendras atliekų sąrašas. Direktyvoje dėl pavojingų atliekų (91/689/EEB), (94/689/EEB) aptariamos papildomos ir griežtesnės tvarkymo taisyklės pavojingoms atliekoms. Joje nurodytas reikalavimas, kad besąlygiškai būtų vykdoma pavojingų atliekų apskaita nuo susidarymo iki galutinio pašalinimo, nepraleidžiant nei vieno tarpinio perdavimo etapo, draudžiama maišyti pavojingas su nepavojingomis. Akcentuojamas pavojingų atliekų nemaišymo tarpusavyje reikalavimas tarpinėse jų tvarkymo stadijose. Maišymas galimas tik apibrėžtais atvejais, galutinėje atliekų tvarkymo stadijoje, t.y. jas šalinant ar perdirbant. Sudarytas pavojingų atliekų sąrašas (sprendimas 2000/532/EB), kuris pastoviai peržiūrimas ir atnaujinamas (Aleksandro Stulginskio universitetas, 2008).

Kalbant apie oro taršos prevencijai užtikrinti skirtus ES teisės aktus, juos galima skirti į tris sritis: aplinkos orą reglamentuojančios direktyvos, pramonę reglamentuojančios direktyvos ir automašinas reglamentuojančios direktyvos. Bazinė aplinkos orą reglamentuojanti direktyva yra 96/62/EC dėl aplinkos oro kokybės įvertinimo ir valdymo. Į šią Direktyvą įeina ankstesnių įstatymų pakeitimai bei nauji oro kokybės standartai, skirti anksčiau nekontroliuotiems oro teršalams. Po bazinės direktyvos ES priėmė tris dukterines direktyvas, tai – 1999/30/EC direktyva (kuri įveda

priemonės aplinkos oro kokybei išlaikyti ir gerinti, nustatydamas ribines vertes sieros dioksido, azoto dioksido, azoto oksidų, sveikatai žalingų dalelių ir švino koncentracijoms ore, taip pat apibrėždamas slenkstines vertes sieros dioksido ir azoto dioksido koncentracijoms ore, šių koncentracijų įvertinimui naudodamas paprastus metodus ir kriterijus); direktyva 2000/69/EC (direktyvoje nurodomos ribinės vertės benzolo ir anglies monoksido koncentracijoms ore. Taip pat direktyvoje reikalaujama įvertinti minėtų teršalų koncentracijas aplinkos ore, taikant bendrus metodus ir kriterijus, taip pat surinkti atitinkamą informaciją apie benzolo ir anglies monoksido koncentracijas ir pateikti ją visuomenei); direktyva 2002/3/EC (direktyvoje apibrėžiami ilgalaikiai tikslai, atitinkantys Pasaulinės Sveikatos Organizacijos naujas rekomendacines bei tikslines vertes ore esančiam ozonui. Direktyvoje taip pat pateikiami patobulinti ir labiau išplėsti reikalavimai, keliami ozono koncentracijų stebėjimui ir įvertinimui bei piliečių informavimui apie esamą taršos lygį. 84/360/EEC – tai pagrindinė Direktyva, kurioje nurodytos tam tikros priemonės ir procedūros pramoninių gamyklų išmetamoms dalelėms valdyti ir mažinti. Leidimas tokioms statyboms priklauso nuo to, kaip siūloma gamykla atitinka Direktyvoje nurodytus reikalavimus dėl išmetamų į orą dalelių (Šaulys, 2007).

Pagrindinis vandens apsaugą reglamentuojantis teisės aktas ES yra Europos parlamento ir tarybos direktyva (2000/60/EB), kuri nustato Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus. Šios direktyvos tikslas – nustatyti vidaus paviršinių vandenių, tarpinių vandenių, pakrančių vandenių ir požeminio vandens apsaugos sistemą, kuri neleistų toliau prastėti vandenių ekosistemų, taip pat sausumos ekosistemų (atsižvelgiant į jų vandens poreikius) bei šlapžemių, būklei, jas apsaugotų ir pagerintų; skatintų subalansuotą vandens vartojimą; siektų geriau apsaugoti ir gerinti vandenių aplinką ypatingomis priemonėmis, skirtomis laipsniškai mažinti prioritetinių medžiagų išleidimą, išmetimą bei nuostolius, nutraukti ar laipsniškai sustabdyti prioritetinių pavojingų medžiagų išleidimą, išmetimą ar nuostolius; užtikrinti laipsnišką požeminio vandens taršos mažinimą ir užkirsti kelią jo tolesniam teršimui; prisidėti prie potvynių bei sausrų sukeltų padarinių švelninimo ir taip padėti tiekti pakankamą geros kokybės paviršinio ir požeminio vandens kiekį, kurio reikia tausojančioms, subalansuotoms ir pagrįstoms vandens vartojimo reikmėms, smarkiai sumažinti požeminio vandens taršą, apsaugoti teritorinius ir jūros vandenį, pasiekti atitinkamų tarptautinių susitarimų, įskaitant ir tuos, kuriais siekiama užkirsti kelią jūros aplinkos taršai ir ją panaikinti, kad būtų sustabdytas ir laipsniškai panaikintas prioritetinių pavojingųjų medžiagų išleidimas, išmetimas ir nuostoliai, kol jūros aplinkoje natūraliai gamtoje pasitaikančių medžiagų koncentracija bus artima foninėms vertėms, o žmogaus sukurtų sintetinių medžiagų koncentracija bus artima nuliui (Šaulys, 2007).

Vienas svarbiausių Europos Sąjungos gamtos apsaugos teisės aktų yra Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos. Ši direktyva yra pagrindinis visos Europos natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos apsaugos instrumentas. Jos tikslas skatinti biologinės įvairovės palaikymą, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius

reikalavimus, prisidėti prie bendro subalansuotos plėtros siekio; išlaikyti biologinę įvairovę, o tam tikrais atvejais palaikyti ar netgi skatinti žmogaus veiklą. Buveinių direktyva siekiama užtikrinti tinkamą rūšių ir natūralių buveinių apsaugos būklę, skatinant ar palaikant tinkamas veiklas (LR aplinkos ministerija, 2007).

Egzistuoja šeši ES teisės aktai reglamentuojantys genetiškai modifikuotų organizmų valdymą: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/18/EB 2001 m. kovo 12 d. dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir panaikinanti Tarybos direktyvą 90/220/EEB; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 2003 m. rugsėjo 22 d. dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1830/2003 2003 m. rugsėjo 22 d. dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir iš jų pagamintų maisto produktų ir pašarų susekamumo ir ženklavimo ir iš dalies keičiantis direktyvą 2001/18/EB; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1946/2003 2003 m. liepos 15 d. dėl genetiškai modifikuotų organizmų tarpvalstybinio judėjimo. Bendriausiai GMO naudojimą būtų galima išskirti į dvi kategorijas: ribotas naudojimas ir apgalvotas išleidimas į aplinką. Šias dvi GMO naudojimo rūšis reglamentuoja dvi taip vadinamos horizontalios – bendrosios - direktyvos: direktyva 90/219/EB dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo; direktyva 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką (pakeitusi direktyvą 90/220/EEB). Direktyvos 2001/18/EB dėl GMO apgalvoto išleidimo į aplinką tikslas – nustatyti bendras taisykles apgalvotam GMO išleidimui į aplinką, pagal kurias šalys-narės aproksimuotų savo teisės aktus bei administracines procedūras. Pagrindinis reikalavimas yra tas, kad joks GMO negali būti išleistas į aplinką arba į rinką, jei nėra laikomasi direktyvoje nustatytų reikalavimų ir bet kuriam išleidimui į aplinką turi būti ar į rinką turi yra būtina gauti sutikimą. Direktyva 90/219/EB dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų (GMM) naudojimo reglamentuoja GMM ribotą (uždarą) naudojimą pramoniniais ir mokslinių tyrimų tikslais. Ribotas naudojimas – tai bet kokie veiksmai su GMO laboratorijose arba pramonėje, kai organizmai yra genetiškai modifikuojami arba auginami, laikomi, naudojami, transportuojami, naikinami ar šalinami, tačiau šie veiksmai fiziniiais (kartu su cheminiais ir biologiniais) barjeriais yra atriboti nuo sąveikos su išorine aplinka ir gyventojais (Direktyvos 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką įgyvendinimo pasekmių įvertinimo tyrimas. (Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2002).

Europos Sąjunga taip pat turi nustačiusi nemažai taisyklių cheminių medžiagų valdymui. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1005/2009 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų, siekiama nutraukti ozono sluoksnį ardančių medžiagų gamybą ir vartojimą, o jeigu tai vis dar neįgyvendinama tam tikruose srityse – kiek galima sumažinti šių medžiagų naudojimą. Atsižvelgiant į tai, kad yra daug ozono sluoksnį ardančių medžiagų pakeitimo technologijų ir alternatyvių medžiagų, naujame šiame Tarybos reglamente nustatomi atvejai, kai

taikomos griežtesnės kontrolės priemonės (Naujas ozono sluoksnį ardančių medžiagų ES reglamentas, 2009). Triukšmas taip pat priskiriamas prie aplinkos teršimo, todėl ES yra numačiusi teisės aktus ir šiai sričiai reguliuoti: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/14/EB 2000 m. gegužės 8 d. dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių lauko sąlygomis naudojamos įrangos į aplinką skleidžiamą triukšmą, suderinimo (šios direktyvos tikslas suderinti valstybių narių įstatymus dėl skleidžiamo triukšmo standartų, įvertinimo procedūrų, ženklinimo, techninės dokumentacijos ir dėl duomenų apie lauko sąlygomis naudojamos įrangos į aplinką skleidžiamą triukšmą rinkimo. Ji prisideda prie sklandaus vidaus rinkos funkcionavimo, taip pat tuo pačiu apsaugo žmonių sveikatą ir gerovę) ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/88/EB 2005 m. gruodžio 14 d. iš dalies keičianti Direktyvą 2000/14/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių lauko sąlygomis naudojamos įrangos į aplinką skleidžiamą triukšmą, suderinimo (Europos parlamentas ir Taryba, 2000).

Miškų sektorių reglamentuojantys Europos Sąjungos teisės aktai yra: Tarybos direktyva 68/89/EEB 1968 m. sausio 23 d. dėl valstybių narių įstatymų dėl žaliavinės medienos klasifikavimo suderinimo; Tarybos direktyva 1999/105/EB 1999 m. gruodžio 22 d. dėl prekybos miško dauginamąja medžiaga; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2152/2003 2003 m. lapkričio 17 d. dėl miškų ir aplinkos sąveikos monitoringo Bendrijoje (Forest Focus); Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2005 m. gruodžio 20 d. dėl FLEGT licencijavimo schemos medienos importui į Europos bendriją sukūrimo; Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1737/2006 2006 m. lapkričio 7 d., nustatantis išsamias Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2152/2003 dėl miškų ir aplinkos sąveikos monitoringo Bendrijoje įgyvendinimo taisykles (Direktyvos 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką įgyvendinimo pasekmių įvertinimo tyrimas) (Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2002).

Taip pat analizuojant Europos Sąjungos teisinę bazę, reikėtų atkreipti dėmesį į jos priimtus strateginius dokumentus. Pagrindiniai ES strateginiai dokumentai, reglamentuojantys aplinkos politiką, yra: ES strategija dėl Integruoto kranto zonos valdymo, Europos Komisijos priimta 2000 m. rugsėjo 27 d.; ES aplinkos ir sveikatos teminė strategija, Europos Komisijos priimta 2003 m. birželio 11 d.; ES teminė oro taršos strategija, Europos Komisijos priimta 2005 m. rugsėjo 21 d.; ES teminė jūrų aplinkos apsaugos ir išsaugojimo strategija, Europos Komisijos priimta 2005 m. spalio 24 d.; ES atliekų prevencijos ir perdirbimo teminė strategija, Europos Komisijos priimta 2005 m. gruodžio 21 d.; ES tausaus gamtinių išteklių naudojimo teminė strategija, Europos Komisijos priimta 2005 m. gruodžio 21 d.; ES teminė miesto aplinkos strategija, Europos Komisijos priimta 2006 m. sausio 11 d.; ES darnaus vystymosi strategija, atnaujinta ir patvirtinta 2006 m. birželio 15-16 d. Europos Vadovų Tarybos posėdyje; ES tausaus pesticidų naudojimo teminė strategija, Europos Komisijos priimta 2006 m. liepos 12 d.; ES dirvožemio apsaugos teminė strategija, Europos Komisijos priimta 2006 m. rugsėjo 22 d.; ES

aplinkos ir sveikatos veiksmų planas 2004-2010 m., Europos Komisijos priimtas 2004 m. birželio 9 d.; ES aplinkosaugos technologijų veiksmų planas, Europos Komisijos priimtas 2005 m. sausio 27 d.; Europos Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl miškams skirto ES veiksmų plano, priimtas 2006 m. birželio 15 d.; Europos Komisijos žaliaji knyga dėl integruoto produkto politikos, priimta 2001 m. vasario 7 d.; Europos Komisijos žaliaji knyga dėl rinkos priemonių, taikomų aplinkosaugos ir susijusiais politikos tikslais, priimta 2007 m. kovo 28 d.; Europos Komisijos žaliaji knyga dėl geresnio laivų išmontavimo, priimta 2007 m. gegužės 22 d.; Europos Komisijos žaliaji knyga „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje – galimi ES veiksmai“, priimta 2007 m. birželio 29 d. (LR aplinkos ministerija, 2008).

ES teisės aktai apima visas svarbiausias aplinkos apsaugos sritis. Europos Sąjungos aplinkosaugos teisinio reglamentavimo efektyvumas priklauso nuo to, kaip šalys narės sugeba ES teisinius nuostatus pritaikyti savo nacionalinėje politikoje. Vis labiau integruojantis Europos Sąjungos pramonei ir plečiantis bendrai įstatyminei erdvei, 1997 m. Amsterdamo susitarime buvo pažymėta, kad aplinkosauginiai reikalavimai turi būti vis daugiau įtraukiami į ES šalių įstatymus. Tai davė impulsą sparčiam ES aplinkosauginių direktyvų, standartų, aplinkosauginio ženklinimo sistemų kūrimui ir tobulinimui. Šie įstatymai, šalims narėms integruojantis į Europos Sąjungą, palaipsniui tampa ir jų nacionalinių aplinkosauginių įstatymų pagrindu.

2.2. Lietuvos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai

Aplinkos apsaugą mūsų šalyje reguliuoja valstybė. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 ir 54 straipsniuose įtvirtintos pagrindinės nuostatos aplinkos apsaugos reguliavimo srityje: „Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių; Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“ (Žin., 1992, Nr. 33-1014).

Pagrindinis šalies aplinkos apsaugos tikslas – sudaryti prielaidas subalansuotai šalies plėtrai išlaikant švarią ir sveiką aplinką, išsaugant biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę, racionaliai naudojant gamtinius išteklius, taip pat suderinant centrinių, savivaldos valdymo institucijų bei ūkio subjektų veiksmus atsižvelgiant į Europos Sąjungos reikalavimus. Teisės derinimas yra viena esminių ES teisės sąvokų, kuri reiškia valstybių narių teisės pritaikymą prie ES nustatytų standartų. Šio veiksmo tikslas – skirtumų, kylančių iš valstybių narių teisės ir administracinių nuostatų pašalinimas (Ragulskytė-Markovienė, 2005).

Tačiau negalima teigti, kad valstybei narei priėmus ES teisės nuostatas, ji praranda savo nacionalinį identitetą. Valstybė narė adaptuoja ES teisės normas pagal savo nacionalines teises tradicijas. Tokiu būdu valstybės narės teisė atspindi ES teisės nuostatas, tačiau kartu jos gali pasirinkti, kokių principu ES teisė bus įgyvendinama.

Pastaruoju metu aplinkos apsaugos santykius Lietuvoje reguliuoja daug įvairių nacionalinių įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų. Visuomenės, valstybės ir aplinkos apsaugos santykius reguliuoja pagrindinis **Aplinkos apsaugos įstatymas**, kurio atskiras normas papildoma dar 14 kitų, vadinamųjų vertikaliųjų įstatymų normos, reglamentuojančios aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės, aplinkos monitoringo, mokesčių už aplinkos teršimą, gamtos išteklių ir kitus aplinkos apsaugos klausimus. Atskirų aplinkos objektų ir išteklių naudojimą ir apsaugą reguliuoja 20 specialiųjų įstatymų ir juos papildantys aktai (Monkevičius, 2008).

Analizuojant Lietuvos Respublikos aplinkosauginius teisės aktus reikėtų paminėti, jog aplinka ir jos saugojimo svarba yra aprašoma ir pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnis: „Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“.

Kaip jau minėta, pagrindinis aplinkosauginis įstatymas Lietuvoje yra Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Šio įstatymo pirmajame straipsnyje apibrėžiamos svarbiausios įstatyme naudojamos sąvokos. Antrajame straipsnyje nurodoma įstatymo paskirtis: „šis įstatymas reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje. Šio įstatymo pagrindu priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai. Šis įstatymas skirtas užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, įgyvendinimą“. Trečiajame straipsnyje nurodyta, kad aplinkos apsaugos objektas yra Lietuvos Respublikos teritorijoje esanti aplinka ir Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausantys gamtos išteklių. Taip pat šiame įstatyme aplinkos apsaugos principai, aplinkos apsaugos valdymo sistema, fizinių ir juridinių asmenų teisės ir pareigos naudojant gamtos išteklius.

Kiti pagrindiniai aplinkos apsaugą reglamentuojantys teisės aktai: Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesą ir šio proceso dalyvių tarpusavio santykius), Vandens įstatymas (reglamentuoja santykius, atsirandančius naudojant, valdant ir saugant gamtinėje aplinkoje esantį vandenį. Įstatymo

tikslas: neleisti prastėti vandens ekosistemų ir ekosistemų, tiesiogiai priklausomų nuo vandens, būklei, ją apsaugoti ir (arba) pagerinti; gerinti vandens kokybę įgyvendinant priemones, skirtas laipsniškai mažinti pavojingų medžiagų ir nutraukti prioritetinių pavojingų medžiagų patekimą į vandenį; racionaliai ir subalansuotai naudoti vandenį; mažinti žalingą vandens poveikį), Aplinkos oro apsaugos įstatymas (nustato asmenų teises į švarų orą, pareigas saugoti aplinkos orą nuo taršos, susijusios su žmonių veikla, ir mažinti jos daromą žalą žmonių sveikatai bei aplinkai; nustato priemones, ribojančias aplinkos oro taršą ir mažinančias jos neigiamą poveikį žmonių sveikatai bei aplinkai; reglamentuoja visuomeninius santykius aplinkos oro apsaugos ir kokybės valdymo srityse. Šis įstatymas nereglamentuoja radioaktyviosios taršos, taip pat aplinkos oro taršos, kuri gali atsirasti dėl gamtos procesų ar dėl teršalų pernašų iš kitų valstybių.), Aplinkos monitoringo įstatymas (nustato aplinkos monitoringo turinį, struktūrą, įgyvendinimą, aplinkos monitoringo procese dalyvaujančių subjektų teises bei pareigas ir atsakomybę), Laukinės gyvūnijos įstatymas (reglamentuoja laukinių gyvūnų apsaugą ir naudojimą Lietuvos Respublikoje, kad būtų: išsaugotos natūralios laukinių gyvūnų bendrijos ir jų rūšių įvairovė; išsaugotos laukinių gyvūnų buveinės, veisimosi, maitinimosi, žiemojimo bei trumpalaikio apsistojimo migracijos metu sąlygos, migracijos keliai; užtikrintas racionalus laukinių gyvūnų naudojimas ir jų populiacijų atkūrimas), Žuvininkystės įstatymas (įstatymas reglamentuoja santykius, atsirandančius žvejybos, akvakultūros, žuvų perdirbimo ir tiekimo į rinką srityse. Šio Įstatymo tikslas – užtikrinti žuvų išteklius tausojančią žvejybą, jų išsaugojimą bei atkūrimą ir žvejybos kontrolę, atsižvelgiant į ekologines sąlygas, žuvininkystės ekonomiką, žvejų, žuvų augintojų, perdirbėjų bei vartotojų interesus), Mėgėjiškos žūklės įstatymas (reglamentuoja visuomeninius santykius, atsirandančius organizuojant mėgėjišką žūklę bei jos metu, nustatant vandens telkinių naudojimo mėgėjiškai žūklei tvarką), Laukinės augalijos įstatymas (reglamentuoja laukinės augalijos apsaugos ir naudojimo santykius, kad būtų išsaugota laukinės augalijos rūšių, natūralių bendrijų įvairovė ir laukinei augalijai augti tinkamos augavietės, užtikrintas laukinės augalijos išteklių racionalus naudojimas, apsauga bei atkūrimas, laukinės augalijos genetinių išteklių išsaugojimas), Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas (reglamentuoja saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų bei jų buveinių, radaviečių ir augaviečių apsaugą, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus), Medžioklės įstatymas (įstatymo paskirtis – nustatyti visuomeninius santykius, susijusius su Lietuvos Respublikos teritorijoje esančios medžiojamosios gyvūnijos apsauga ir jos racionalių naudojimu), Žemės įstatymas (reglamentuoja žemės nuosavybės, valdymo ir naudojimo santykius bei žemės tvarkymą ir administravimą Lietuvos Respublikoje), Žemės gelmių įstatymas (nustato pagrindines Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios institucijų, valstybės ir savivaldybių įstaigų, juridinių ir fizinių asmenų bei šių asmenų grupių, veikiančių pagal jungtinės veiklos sutartis, teises ir pareigas naudojant ir saugant Lietuvos Respublikos sausumos, vidaus vandenų, kontinentinio šelfo ir ekonominės zonos Baltijos jūroje žemės gelmes), Saugomų

teritorijų įstatymas (nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistemą, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose) nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistemą, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose), Miškų įstatymas (įstatymo paskirtis – reglamentuoti miškų atkūrimą, apsaugą bei naudojimą ir sudaryti teises prielaidas, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pagal vienodus tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, užtikrinant racionalų miškų išteklių naudojimą aprūpinant pramonę žaliava, biologinės įvairovės išsaugojimą, miškų produktyvumo didinimą, kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę, galimybę dabar ir ateityje atlikti ekologines, ekonomines ir socialines funkcijas nedarant žalos kitoms ekosistemoms) ir Klimato kaitos finansinių instrumentų valdymo įstatymas (nustato asmenų, vykdančių ūkinę veiklą, kurios metu į atmosferą išmetamos šiltnamio efektą sukeliančias dujas, teises, pareigas ir atsakomybę bei valstybės institucijų ir įstaigų kompetenciją).

Pagrindinis strateginis aplinkos apsaugą reglamentuojantis dokumentas Lietuvoje yra Aplinkos apsaugos strategija (1996). Šioje strategijoje pateikiama aplinkos būklės apžvalga, aplinkos apsaugos tikslai, aplinkos apsaugos prioritetai, aplinkos apsaugos politikos principai, strategijos įgyvendinimo priemonės, veiksmų programa.

Be to, Lietuvoje jau yra parengtos strategijos atskiriems aplinkos apsaugos sektoriams:

- Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas parengtas 2001 m. pabaigoje.
- LR visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa (patvirtinta LR Vyriausybės 1998 02 09 nutarimu Nr. 165).
- Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas (patvirtintas LR aplinkos ir LR žemės ūkio ministerijų 1998 01 21 įsakymu Nr. 9).
- Vandens išteklių naudojimo ir apsaugos strategija iki 2005 m.
- Lietuvos vandens išteklių valdymo teisės normų derinimo su ES įstatymais ir ES reikalavimų įgyvendinimo programa.
- Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo nacionalinė strategija (patvirtinta LR Vyriausybės 1996 10 25 nutarimu Nr. 1236).
- Strateginis sąvartynų išdėstymo planas.
- Komunalinių atliekų perdirbimo strateginis planas.
- Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyvos įgyvendinimo strategijos projektas (2003 m. numatoma parengti ES Tarybos direktyvos 96/61/EC „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės“ reikalavimų įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje programą).
- ES Laukinių paukščių ir Buveinių apsaugos direktyvų reikalavimų įgyvendinimo programa.

- Vandens apsaugos nuo taršos azoto junginiais iš žemės ūkio šaltinių reikalavimai (2003 m. numatoma parengti Vandenių apsaugos nuo taršos azoto junginiais iš žemės ūkio šaltinių Lietuvos Respublikoje programą).

Vis dėlto, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad iki šiol galiojusi Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija yra sudaryta 1996 metais. Aplinkosauginė situacija nuo šio laikotarpio yra stipriai pasikeitusi, todėl šioje srityje galima išžiūrėti tam tikrą problemą. Nors Aplinkos ministerija šiuo metu jau yra parengusi naują Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos projektą, kyla klausimas, kodėl strategija atnaujinama tik šiuo metu.

Sudedamoji Lietuvos nacionalinės aplinkosaugos teisės dalis yra ir ES teisės aktai bei tarptautinės konvencijos aplinkos apsaugos klausimais. Šiuo metu aplinkosauginius santykius reguliuoja daugiau kaip 350 teisės aktų. Tačiau Lietuvoje dar nėra sukurtos vienos darnios aplinkos apsaugos teisinio reguliavimo sistemos. Lietuvos įstatymai, poįstatyminiai teisės aktai ir ES teisės aktai nėra susisteminti ir tarsi veikia kiekvienas atskirai. Taip pat, anot Monkevičiaus (2008, 14), teisės aktai yra dažnai keičiami, nevisiškai atitinka teisinės terminologijos ir technikos reikalavimus ir tai sukelia tam tikrų jų įgyvendinimo problemų ir menkina aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo efektyvumą.

2.3. Švedijos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai

Europos Sąjungos aplinkosauginiai įstatymai turi didelę įtaką Švediškų aplinkos įstatymų turiniams. Teigiama, kad apytiksliai 80 procentų Švedijos aplinkos įstatymų pagrindų atsirado Briuselyje. Apie 1999-uosius metus Švedijos aplinkosaugos teisinėje bazėje vyko rimti pokyčiai. 15 atskirų aplinkosauginių įstatymų buvo sujungti į vieną pagrindinį įstatymų rinkinį - Aplinkos kodą.

Pagrindinis aplinkos apsaugos įstatymas (arba įstatymų rinkinys) Švedijoje yra **Aplinkos kodas** (The Environmental Code, 1998). Šio kodo paskirtis yra skatinti darnų vystymąsi, kuris užtikrintų sveiką aplinką dabarties ir ateities kartoms. Švedijos Aplinkos kodas yra suskirstytas į septynias dalis: bendrosios nuostatos, gamtos apsauga, specialiosios tam tikrų sričių nuostatos; atvejų ir klausimų svarstymas; priežiūra; nuobaudos ir kompensavimas. Šio įstatymo bendrosiose nuostatose teigiama, kad Aplinkos kodas turi būti taikomas taip, kad būtų apsaugota aplinka ir žmonių sveikata nuo galimos žalos dėl teršalų ar kitų neigiamų veiksnių įtakos; būtų saugojama ir išlaikoma natūrali, kultūriškai svarbi aplinka ir biologinė įvairovė; taip pat, pabrėžiama, kad turi būti užtikrintas geras ilgalaikis žemės, vandens ir biologinės aplinkos naudojimo valdymas ekologiniu, socialiniu, kultūriniu ir ekonominiu požiūriu bei įtvirtinta ir palaikoma rūšiavimo ir perdirbimo politika natūralaus ciklo palaikymo požiūriu. Penkiolika aktų, kurie buvo sujungti į Aplinkos kodą yra:

- Gamtos saugojimo įstatymas;
- Aplinkosaugos įstatymas;

- Jūros taršos draudimo įstatymas;
- Sieros kiekio mazute įstatymas ir potvarkis;
- Žemės ūkio žemės vadybos įstatymas;
- Atliekų laikymo ir tvarkymo įstatymas;
- Sveikatos Apsaugos įstatymas;
- Vandenių įstatymas;
- Pesticidų įstatymas ;
- Įstatymas dėl Cheminių Produktų;
- Žalos ekologijai įstatymas;
- Gamtos resursų įstatymas;
- Biologinių pesticidų įstatymas;
- Genetiškai modifikuotų organizmų įstatymas;
- Augmenijos ir Faunos įstatymas (The Environmental Code, 1998).

Taip pat Švedijoje egzistuoja ir tam tikri atskiri aplinkosaugos sričiai priskiriami įstatymai, tokie kaip Gyvūnų gerovės įstatymas (Animal Welfare Act, 1998). Šis įstatymas nustato naminių gyvūnų laikymo ir gydymo taisykles. Tai taip pat šis įstatymas taikomas ir kitiems gyvūnams, jei jie yra laikomi nelaisvėje ar yra naudojami moksliniais tikslais. Įstatymas reglamentuoja tokias sritis, kaip gyvūnų apgyvendinimas, gydymas, humaniškas skerdimas, chirurginės procedūros ir bandymai su gyvūnais. Įstatyme nurodomi atvejai, kuriais privaloma įsigyti leidimus, norint laikyti gyvūnus, reikalavimai auginant gyvūnus parodoms ar sportiniams tikslams, taip pat įvardijami atvejai, kuriems esant galima atlikti eksperimentus su gyvūnais, nurodomos atsakingų institucijų kontrolės funkcijos ir atsakomybė bei sankcijos asmenims, pažeidusiems šį įstatymą. Gyvūnų gerovės potvarkis (The Animal Welfare Ordinance, 2009). Šis potvarkis papildo Gyvūnų gerovės įstatymą. Potvarkyje nurodomos taisyklės ir reikalavimai galvijų pastatų rengimui ir priežiūrai, naujų technologijų išbandymams, gyvūnų laikymo patalpoms ir gyvūnų transportavimui. Žvejybos saugomų teritorijų įstatymas (Fishery Conservation Areas Act, 1991). Šis įstatymas reglamentuoja Žuvų Saugomų teritorijų ir Žuvų Saugomų teritorijų asociacijų steigimą. Šis įstatymas turi 32 straipsnius, kuriuose nurodyti reikalavimai žvejybos saugomų teritorijų nustatymui bei asociacijų steigimui (nurodomos formavimo procedūros, asociacijų narių teisės, organizavimo reikalavimai, asociacijų veikimo trukmė ir atsakomybė). Švedijos miškininkystės įstatymas (The Swedish Forestry Act, 2009). Miškininkystės įstatymas nurodo visuomeninius reikalavimus, miško savininkams. Įstatymas reglamentuoja tam tikrus medienos gamybos lygmenis, kurie turi atitikti reikalavimus, skirtus gamtos ir kultūrinio paveldo saugojimui. Šiame įstatyme apibrėžiamos miškų atsodinimo, miškų kirtimo, leidimų išdavimo regeneraciniam kirtimui taisyklės bei nurodomos miškininkystės srityje atsakingos institucijos, bei jų

funkcijos. Aplinkai pavojingų veiklų ir visuomenės sveikatos apsaugos dekretas (Ordinance concerning Environmentally Hazardous Activities and The Protection of Public Health, 1998). Šis įstatymas reglamentuoja aplinkai kenksmingų veiklų atlikimą ir visuomenės sveikatos apsaugos užtikrinimą. Įstatymas sudarytas remiantis devintuoju Aplinkos kodo (The Environmental Code, 1998) skyriumi. Įstatyme nurodomi reikalavimai paraiškų teikimui dėl aplinkai kenksmingos veiklos vykdymo, taip pat nustatomos specialiosios taisyklės nuotekų surinkimo įrenginiams, ir šilumos siurblių įrengimui, laikinam atliekų sandėliavimui, kenksmingų atliekų perdirbimui ir rūšiavimui, bei žmogaus sveikatos apsaugos užtikrinimo taisyklės. Švedijos apsaugos nuo radiacijos įstatymas (The Swedish Radiation Protection Act, 1988). Šio įstatymo tikslas – apsaugoti žmones, gyvūnus ir aplinką nuo žalingos radiacijos įtakos. Šis įstatymas numato taisykles, kurių turi laikytis asmenys, kurių vykdoma veikla gali skleisti radiaciją, atsakingų institucijų funkcijas šioje srityje, taip pat atvejus, kuriais duodami arba panaikinami leidimai gaminti, importuoti, transportuoti, parduoti, įsigyti, turėti, ar naudoti radiaciją turinčias medžiagas.

Taip pat Švedijoje egzistuoja ir strateginiai aplinkosauginiai dokumentai, pavyzdžiui: Efektyvesnio energijos naudojimo ir transporto strategija (A Strategy for more efficient energy use and transport) – siekiant sumažinti emisiją energijos ir transporto sektorių; Nenuodingų ir efektyvaus išteklių naudojimo sistemos strategija, apimanti integruotą produktų politiką (a Strategy for non-toxic and resource - efficient cyclical systems) – siekiant kurti energiją ir sumažinti teršalų emisiją; Žemės, vandens ir aplinkos plėtojimo valdymo strategija (a Strategy for management of land, water and the built environment) – siekiant padidinti biologinę įvairovę, kultūrinę aplinką, užtikrinti efektyvesnę žemės ir vandens naudojimo planavimo valdymą ir pagerinti žmonių sveikatą; Nacionalinė aplinkos technologijos strategija (The National Environmental Technology Strategy) – siekiant palengvinti naujų, subalansuotų sprendimų, skirtų susidoroti su klimato kaitos iššūkiais ir aplinkos nykimu plėtojimą, skatinant naują verslą ir darbą (Swedish Government, 2012).

Taigi vertinant Švedijos aplinkosauginę teisinę bazę, reikėtų pastebėti, kad Švedijos aplinkosaugos įstatymai yra susisteminti ir suderinti tarpusavyje. Taip pat Švedijos teisės aktai remiasi ES direktyvomis – jos efektyviai naudojamos nacionalinėje Švedijos aplinkos apsaugos teisėje.

2.4. Suomijos aplinkos apsaugos teisinės bazės ypatumai

Lyginant su kitomis pasaulio šalimis Suomijos gamta neužteršta ir nepažeista. Vis dėlto pastaraisiais metais gamtos apsaugai skiriama vis daugiau dėmesio, nes toksinai, oro ir vandens teršalai, kitokie chemikalai taip pat pakenkė Suomijos gamtai. Nuo 1980 metų pabaigos buvo padaryti reikšmingi sprendimai Suomijos aplinkos apsaugos politikos srityje. Suomijos aplinkos apsaugos įstatymų turiniui, didelę įtaką daro Europos Sąjungos aplinkos apsaugos įstatymai, Direktyvos bei Reglamentai.

Plečiant poveikio aplinkai galimybes labai svarbus žingsnis buvo žengtas 1991 metais, kai Suomijos mieste Espoo buvo pasirašyta „Poveikio aplinkai vertinimo tarptautiniame kontekste konvencija„. Šią konvenciją pasirašė ir ratifikavo apie 30 Europos ir Šiaurės Amerikos šalių (R. Idzelis, 2002). Šios konvencijos tikslas yra plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą poveikio aplinkai vertinimo srityje, išvengti esminio nepalankaus poveikio aplinkai, jį mažinti bei kontroliuoti, ypač tarpvalstybiniame kontekste.

Neatidėliotina ir miškų, dirvožemio bei oro švaros apsauga, nes natūralių arealų suardymas tapo pražūtingu daugeliui augalų ir gyvūnų rūšių. Nuo 1998 m., kai buvo patvirtinta gamtos apsaugos programa "Natūra 2000", atitinkanti ES draustinių direktyvas, saugoma 12 % Suomijos teritorijos.

1999 metais priimtoje Suomijos Konstitucijoje aplinkai skirtas 20 straipsnis – atsakomybė už aplinkos apsaugą. Jame teigiama, kad gamta ir jos biologinė įvairovė, aplinka ir nacionalinis paveldas yra kiekvieno žmogaus ir jo pareiga nedaryti žalingo poveikio aplinkai. Valstybinės institucijos turi siekti garantuoti kiekvienam piliečiui teisę į sveiką aplinką ir galimybę daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jų gyvenamąja aplinka(1999, The Constitution of Finland).

Svarbiausias teisės aktas, kontroliuojant oro taršą yra Aplinkos apsaugos įstatymas, kuris taikomas visoms veiklos rūšims, kurios gali sukelti aplinkos taršą. Europos Sąjungos direktyva dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) yra įgyvendinama per **Aplinkos apsaugos įstatymą**. Pagrindiniai Suomijos aplinkos apsaugos įstatymo principai yra šie:

- taršos prevencijos ir kontrolės principas;
- atsargumo ir priežiūros principas (Patarimai, kaip prižiūrėti ir saugoti gamtą, kad būtų išvengta taršos);
- atsargumo ir priežiūros principas (BAT (angl.) principas);
- principas - aplinkai geriausia naudoti (geriausios praktikos pritaikymas ir naudojimas siekiant užkirsti kelią taršai);
- principas – „teršėjas moka“ (atliekant veiklą, kuri kelia taršos riziką, turima imtis priemonių, kurios užkirstų kelią arba sumažintų riziką aplinkos taršai (Finnish Environmental Protection Act, 2011).

Europos Sąjungos direktyvų nuostatos buvo perkeltos į Suomijos nacionalinius teisės aktus pagal Aplinkos apsaugos įstatymo, Suomijos Vyriausybės nutarimas dėl oro kokybės (711/2001) ir Vyriausybės nutarimas dėl ozono aplinkos ore (783/2003). Aplinkos apsaugos įstatymas informuoja verslo savininkus apie poveikį aplinkai ir pavojus, susijusius su jų veikla, taip pat įpareigoja naudojant geriausią turimą technologiją maksimaliai sumažinti išmetamą kenksmingų teršalų kiekį.

Atskiroms aplinkos apsaugos sritims reguliuoti Suomijoje taip pat skirti atskiri įstatymai gamtos apsaugos įstatymas (Nature Conservation Act, 1996) šio įstatymo tikslas yra išsaugoti biologinę įvairovę ir puoselėti gamtos grožį, skatinti tvarų gamtos išteklių naudojimą ir mokslinius tyrimus.

Vandens įstatymas (Water Act, 2011) šis įstatymas reglamentuoja vandens telkinių naudojimą ir apsaugą. Įstatyme nurodyti reikalavimai vandens tiekimo koordinavimui ir jo tinkamumo vartojimui nustatymo kontroliuoja vandens išteklius ir struktūras, kartu vandenų naudojimą. Suomijos aplinkosaugos teisės aktams taip pat priklauso atliekas reglamentuojantys teisės aktai atliekų įstatymas (Waste act, 2011), šiuo įstatymu siekiama, kad kuo mažesnis atliekų neigiamas poveikis žmonių sveikatai ir aplinkai; Vyriausybės nutarimas dėl atliekų deginimo (Government Decree on waste incineration 2013), jame teigiama, kad teršalų išmetimas į orą ir vandenį, deginant atliekas turi būti matuojamas, tai pat nurodyti, kokie išmetamų dujų komponentai turi būti matuojami bei nustatyti reikalavimai dėl deginimo temperatūros, deginimo laiko ir kur turėtų būti panaudojama energija išsiskirianti deginimo metu. Vyriausybės nutarimas dėl tam tikrų atliekų panaudojimo žemės statybai (Government Decree concerning the recovery of certain wastes in earth construction, 2006) nustato bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, bei pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus. Atliekų įvežimui į Suomiją ir išvežimui iš Suomijos taikomas EB reglamentas Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo, kuris yra vykdomas visose ES ir Europos ekonominės erdvės valstybėse narėse. Šis reglamentas nustato importo, eksporto ir perkrovimo atliekų kontrolę. Kiti su aplinkos apsauga susiję įstatymai, tai oro ir klimato apsauga. Oro apsaugos tikslas yra oro kokybės gerinimas, kuri saugo sveiką, patogią natūralią aplinką ir saugo gamtos gebėjimą funkcionuoti. Oro kokybė pastatuose yra reglamentuota Sveikatos Apsaugos įstatyme (Health Protection Act, 1994), kuri kontroliuoja Socialinių reikalų ir Sveikatos Ministerijos; Transporto priemonių įstatymas (Vehicles Act, 2002) nustato transporto priemonių naudojimą ir tinkamumą eksploatuoti transporto priemones keliuose taisykles bei reglamentuoja transporto priemonių priežiūrą. Chemikalų įstatymas (Chemicals Act, 2013), šio įstatymo tikslas yra apsaugoti sveikatą ir aplinką, nuo žalos, kurią gali sukelti cheminių medžiagų naudojimas. Žemės naudojimo ir statybos įstatymas (Land Use and Building Act, 1999), įstatymu norima užtikrinti, kad žemės ir vandens naudojimas statybos veiklai, sudarys sąlygas skatinti ekologišką, ekonomišką gyvenamosios aplinkos darnų vystymąsi. Įstatymas dėl poveikio aplinkai vertinimo tvarkos (Act on Environmental Impact Assessment Procedure, 1994; 2009) ši įstatymo tikslas yra nuosekliai atsižvelgiant į šio poveikio įvertinimą, planavimo ir sprendimų priėmimo - ir, tuo pačiu metu, siekiant padidinti turimą informaciją piliečiams ir jų galimybes dalyvauti

Lyginant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugą reglamentuojančius teisės aktus galima pastebėti tiek panašumų tiek skirtumų. Visų trijų šalių aplinkos apsaugos teisinės bazės panašumas yra, kad visos valstybės turi po pagrindinį aplinkosauginį įstatymą ir daug kitų, įstatymų ir teisės aktų atskiroms aplinkosaugos sritims reglamentuoti. Taip pat visų nagrinėjamų šalių įstatymai apima analogiškas aplinkosaugos sritis ir nustato panašaus pobūdžio taisykles. Tačiau, kaip efektyviausia aplinkos apsaugos teisinę bazę būtų galima išskirti Švedijos, kadangi per nacionalinius teisės aktus

yra puikiai įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai, be to nacionaliniai teisės aktai yra geriausiai suderinti tarpusavyje. Suomijai įstojus į ES dauguma aplinkosaugos teisės aktų vystėsi drauge su ES teisės aktais, o Lietuvoje situacija kiek prastesnė – nors yra remiamasi ES teisės aktais, tačiau jie taikomi tarsi atskirai – nėra iki galo suderinti su nacionaliniais teisės aktais.

3. ESMINIŲ LIETUVOS, ŠVEDIJOS IR SUOMIJOS APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS ASPEKTŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

Norint atskleisti, kokios institucijos vykdo aplinkos apsaugos politiką analizuojamose valstybėse, buvo atlikta internetinių šaltinių analizė. Šių internetinių šaltinių pagrindą sudarė oficialios Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos institucijų internetinės svetainės. Taip pat, siekiant nustatyti už kokią veiklą šios institucijos yra atsakingos buvo nagrinėjami jų nuostatai. Vertinant ir lyginant šalių nusistatytus aplinkos apsaugos srities strateginius tikslus, nagrinėti valstybių strateginiai ar kitokie planiniai dokumentai. Siekiant įvertinti, kaip sėkmingai taikoma aplinkos apsaugos politika analizuojamose šalyse, nagrinėtos įvairios mokslinės publikacijos, valstybių veiksmų programos. Norint palyginti aplinkos apsaugos taikymą Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje kiekybiškai, analizuoti įvairių tyrimų gauti rezultatai (Aplinkosaugos įgyvendinimo indekso (The Environmental Performance Index) 2014 metų vertinimo rezultatai, Klimato kaitos politikos įvykdymo indekso (The Climate Change Performance Index) 2014 m. duomenys, Eurostato statistinių duomenų dėl ES narių atliekų tvarkymo būdo duomenys). Analizuojant valstybių politines pozicijas skalūninių dujų gavybos atžvilgiu buvo apžvelgta ir palyginimui naudota internetiniuose šaltiniuose publikuojama informacija, publikuojama ekspertų nuomonė ir moksliniuose žurnaluose esanti informacija.

3.1. Esminės už aplinkos apsaugą atsakingos institucijos nagrinėjamose šalyse

Norint užtikrinti efektyvų aplinkosaugos politikos įgyvendinimą valstybėse, turi būti sukurta vieninga aplinkosauginių institucijų sistema, užtikrinanti efektyvų aplinkosauginių funkcijų pasiskirstymą tarp institucijų. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosauginės institucijos įgyvendina aplinkos apsaugos politiką nacionaliniame lygmenyje, tuo pačiu prisidedamos ir prie tarptautinės aplinkosaugos politikos tikslų įgyvendinimo.

Pagal LR aplinkos apsaugos įstatymo 6 straipsnį, Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos (žr. 2 pav.). Aplinkos apsaugos valdymą savivaldybių teritorijose įstatymų nustatyta tvarka vykdo vietos savivaldos atitinkamos institucijos. Kiekviena iš šių institucijų atsako už šio įstatymo joms priskirtų funkcijų vykdymą. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama aplinkos apsaugos valstybės politiką: Aplinkos ministerijos teikimu tvirtina aplinkos apsaugos strategijos veiksmų programą, valstybines gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos apsaugos programas bei schemas; įstatymų nustatyta tvarka formuoja valstybės institucijų, įgyvendinančių aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo politiką, sistemą; koordinuoja valstybės ir vietos savivaldos valdymo institucijų veiklą aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje; sudaro ir įgyvendina Lietuvos

Respublikos tarpvalstybines sutartis aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje; vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas.

2 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje vykdančios institucijos

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Kaip nurodyta ministerijos nuostatuose, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, vykdydama aplinkos apsaugos valdymą ir valstybinį gamtos išteklių naudojimo reguliavimą siekia šių tikslų:

1. Užtikrinti aplinkos formavimą pagal darnaus vystymosi principus; formuoti valstybės politiką aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės ir taršos prevencijos, gamtos išteklių naudojimo, klimato kaitos, aplinkos monitoringo, cheminių medžiagų ir preparatų valdymo, poveikio aplinkai vertinimo, atliekų (išskyrus radioaktyviasias) tvarkymo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos, žemės gelmių, hidrometeorologijos, miškų ūkio, teritorijų planavimo ir priežiūros, urbanistikos ir architektūros, statybos ir jos priežiūros, būsto, vandens ir nuotekų, genetiškai modifikuotų organizmų valdymo, žuvininkystės vidaus vandenyse, valstybės administracinių ir kitų negyvenamųjų patalpų bei pastatų naudojimo srityse ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą;

2. Pagal kompetenciją rūpintis sveika ir švaria aplinka, išsaugoti Lietuvos Respublikai būdingą kraštovaizdį, ekosistemas, gamtos vertybes, biologinę įvairovę, genofondus, klimatą;

3. Užtikrinti racionalų gamtos išteklių (įskaitant miškus ir žemės gelmes) Lietuvos Respublikoje, jos teritorinėje jūroje, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje naudojimą, apsaugą, gausinimą ir atkūrimą;

4. Užtikrinti miškų tvarkymą pagal darnios miškų ūkio plėtros principus, didinti Lietuvos miškingumą ir miškų produktyvumą;

5. Užtikrinti teritorijų sanglaudą, skatinti teritorijų planavimo, urbanistikos, architektūros ir statybos pažangą;

6. Siekti sudaryti palankias sąlygas šalies gyventojams įsigyti būstą, tinkamai jį prižiūrėti, modernizuoti – mažinti energijos sąnaudas;

7. Pagal kompetenciją koordinuoti valstybės nekilnojamojo turto paskirstymą, jo perdavimą savivaldybėms, taip pat užtikrinti nekilnojamojo turto perdavimą panaudos pagrindais.

8. Formuoti Lietuvos Europos Sąjungos politiką aplinkos apsaugos, gamtos išteklių naudojimo, klimato kaitos, atliekų (išskyrus radioaktyvias) tvarkymo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos, žemės gelmių, hidrometeorologijos, miškų ūkio, teritorijų planavimo, urbanistikos ir architektūros, statybos ir būsto, vandens ir nuotekų, poveikio aplinkai vertinimo, taršos prevencijos, genetiškai modifikuotų organizmų valdymo, cheminių medžiagų ir preparatų valdymo, žuvininkystės vidaus vandenyse srityse ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą.

Valstybinį aplinkosaugos politikos įgyvendinimą Lietuvoje vykdo ir kitos, Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos, tokios kaip:

1. Aplinkos apsaugos agentūra (įstaigos paskirtis - vykdyti valstybinį aplinkos monitoringą, rinkti, analizuoti ir teikti patikimą informaciją apie aplinkos būklę, cheminių medžiagų srautus, taršą ir taršos prevencijos priemones, įgyvendinti ūkinės veiklos aplinkosauginį reguliavimą, vykdyti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą ir aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę cheminių medžiagų ir preparatų tvarkymo srityje, įgyvendinti cheminių medžiagų ir preparatų valdymo ir vandens telkinių apsaugos ir valdymo politiką (Aplinkos apsaugos agentūra, 2013).

2. Aplinkos projektų valdymo agentūra (Agentūros uždavinys yra administruoti Europos Sąjungos ir valstybės biudžeto lėšomis finansuojamus aplinkos srities projektus siekiant užtikrinti tinkamą finansinės paramos panaudojimą (Aplinkos projektų valdymo agentūros nuostatai, 2011).

3. VŠĮ Būsto energijos taupymo agentūra (teikia konsultacijas ir pagalbą būsto savininkams daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) klausimais, vertina ir derina pateiktus investicijų planus, pirkimų dokumentus, bendradarbiauja su savivaldos institucijomis, inžinerinėmis konsultacinėmis įmonėmis, mokymo įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kt. (Būsto energijos taupymo agentūra, 2013).

4. Augalų genų bankas (paskirtis – įgyvendinti gamtos išteklių naudojimo politiką, koordinuoti augalų nacionalinių genetinių išteklių išsaugojimo ir tyrimo darbus ir saugoti augalų genetinę medžiagą (Augalų genų banko nuostatai, 2011).

5. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (paskirtis - pagal kompetenciją dalyvauti įgyvendinant valstybės politiką aplinkos apsaugos, racionalaus gamtos išteklių naudojimo, klimato

kaitos, atliekų tvarkymo srityse, administruojant aplinkos apsaugos srities specialiųjų programų (Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo, Gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo ir Klimato kaitos specialiosios programos) lėšas (Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas, 2014).

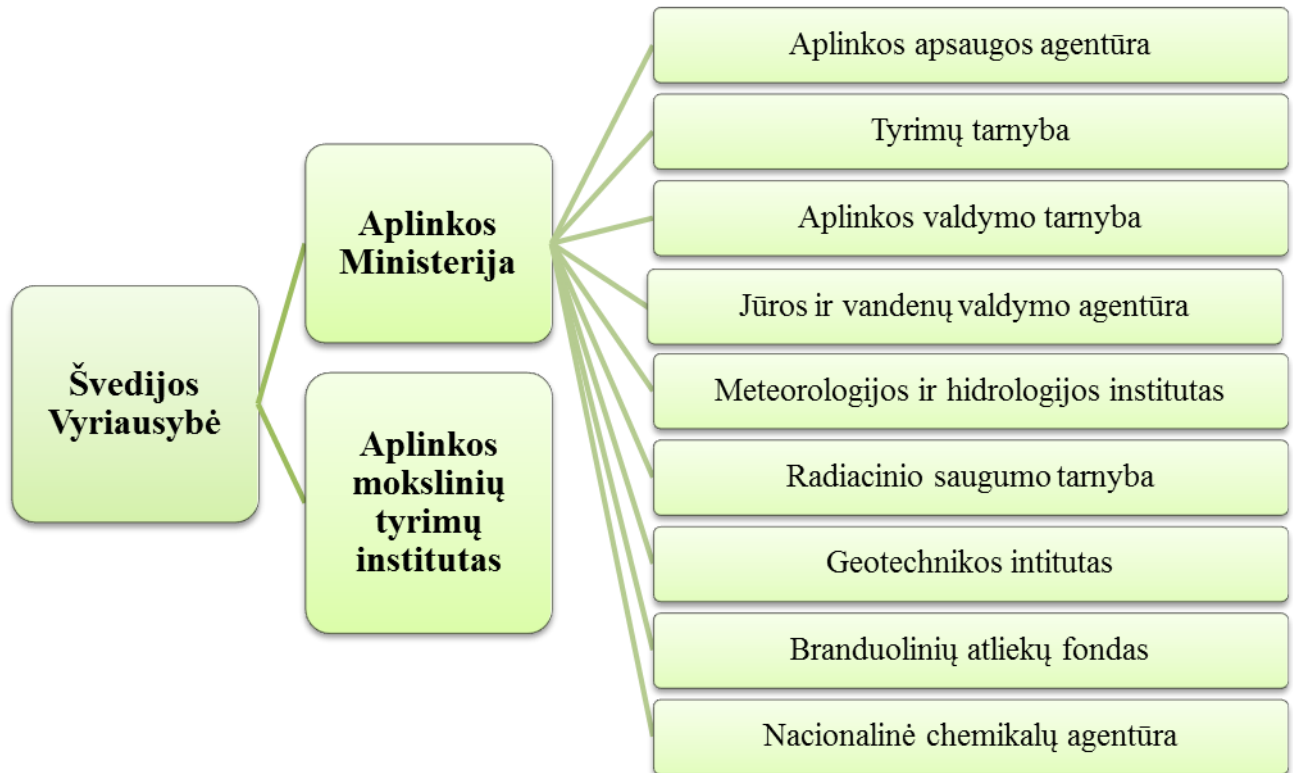
6. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie AM (svarbiausi Inspekcijos uždaviniai: pagal kompetenciją vykdyti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą, vykdyti statybos valstybinę priežiūrą (Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie AM, 2013).

7. Departamentai, tarnybos ir kitos valstybinės įstaigos, vykdo kitas Aplinkos ministerijos jiems pavestas užduotis aplinkosaugos srityje.

Vietos savivaldos institucijos, organizuodamos aplinkos apsaugos įstatymų, Vyriausybės bei Aplinkos ministerijos priimtų norminių aktų aplinkos apsaugos klausimais įgyvendinimą: valdo, naudoja ir saugo joms priskirtus gamtos išteklius ir aplinkosaugos objektus; paskirsto pagal savivaldybėms nustatytus limitus valstybinius gamtos išteklius; rengia, tvirtina ir įgyvendina savivaldybių aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo programas, schemas ir kitas aplinkos apsaugos priemones; nustatyta tvarka naudoja Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšas, tvirtina asignavimus aplinkos apsaugai; steigia ir tvarko įstatymų nustatyta tvarka savivaldybės saugomas teritorijas, kraštovaizdžio objektus; pagal kompetenciją nagrinėja ir derina planuojamos veiklos objektų projektus; tvarko miestų ir kaimų gyvenamųjų vietovių želdynus, rengia ir tvirtina želdinių apsaugos taisykles, skelbia saugotinais vertingus dendrologiniu, ekologiniu, estetiniu, kultūriniu bei kraštovaizdžio formavimo požiūriu medžius ir krūmus, augančius valstybinėje ne miškų ūkio paskirties žemėje ir privačioje žemėje. Vyriausybės įgaliota institucija nustato kriterijus, pagal kuriuos medžiai ir krūmai priskiriami saugotiniams; nustato savo teritorijoje griežtesnius už valstybinius normatyvus, suderinusios su juos patvirtinusiomis valstybės institucijomis; pagal kompetenciją priima sprendimus ir kontroliuoja jų vykdymą; vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas (Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, 1996).

Kalbant apie institucijas, atsakingas už aplinkos apsaugą Švedijoje, pirmiausia reikėtų paminėti Vyriausybę. Vienas pagrindinių vyriausybės tikslų Švedijoje yra išspręsti aplinkosaugines problemas ir perduoti ateities kartoms švarią ir saugią aplinką. Kaip rašoma Švedijos Vyriausybės nuostatuose (Swedish Government, 2010), Vyriausybė (be kitų veiklos sričių) veikia žvejybos, medžioklės, gyvūnų apsaugos, gamtos išsaugojimo ir aplinkos apsaugos srityse. Vyriausybė vykdo Rigstago (parlamento) priimtus aplinkosauginius sprendimus, kontroliuoja jai pavaldžių aplinkosauginių institucijų veiklą, taip pat pagal savo turimas galias priima tam tikrus aplinkosauginius sprendimus, bei teikia aplinkosaugines strategijas. Taigi pagrindinė aplinkosaugos politiką vykdanči institucija Švedijoje yra Vyriausybė, kuriai pavaldi Aplinkos ministerija, o pastarajai pavaldžios kitos jos sudėtyje esančios institucijos (žr. 3 pav.).

Švedijos Aplinkos ministerija koordinuoja Vyriausybės aplinkos politiką. Ministerija yra atsakinga už svarstomas problemas dėl klimato, stabilaus vystymosi, biologinės įvairovės, chemikalų, ekociklo, gamtos apsaugos, jūrinės aplinkos ir tarptautinio aplinkos bendradarbiavimo. Ministerija yra atsakinga už tokias prioritetines sritis, kaip chemikalų, klimato politika, aplinkosauginių įstatymų leidyba, gamtos saugojimas ir biologinė įvairovė ir tvari plėtra (Swedish Government, 2012).

3 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą vykdančios institucijos Švedijoje

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Švedijos Aplinkos ministerijai priklausantys padaliniai:

1. Švedijos Aplinkosaugos Agentūra yra centrinė aplinkos politiką vykdanči institucija, pavaldi Vyriausybei. Agentūra yra atsakinga už vyriausybės pavestų užduočių įgyvendinimą. Svarbiausios funkcijos: aplinkosauginių žinių kaupimas ir dokumentacija; pagalba, vystant aplinkosauginę politiką; pagalba vyriausybės sprendimų priėmimui, teikiant jai pagrindžiančią informaciją, įsijungimas į aplinkosauginių įstatymų leidybą, prižiūrint, ar įstatymai atitinka Švedijos aplinkos kodo nuostatas ir nacionalinius aplinkos apsaugos tikslų siekius.

2. Palyginus nauja, vyriausybei pavaldi, aplinkos apsaugos valdymui priskiriama įstaiga, yra Švedijos jūros ir vandenų valdymo Agentūra, kuri buvo suformuota 2011 m. Agentūra yra atsakinga už biudžetą, naudojamą, vandenų, ežerų ir upių saugojimui. Jos veikla apima vandens teritorijų tvarkymą, žuvies saugojimo projektus, ir kitas specifines sritis, siekiant pagerinti jūrinę ir vandens aplinką.

3. Švedijos aplinkos valdymo taryba taip pat yra ekspertinis vyriausybės padalinys veikiantis aplinkosaugos srityje. Ši taryba padeda mažinti visuomenės poveikį aplinkai. Taryba siekia užtikrinti

visapusę plėtrą ir bendradarbiavimą bei paskatinti technologijų ir inovacijų diegimą aplinkosaugos srityje (The Swedish Environmental Management Council, 2013).

4. Švedijos tyrimų tarnyba (paskirtis - skatinti ir organizuoti tyrimų organizavimą tokiose srityse, kaip Aplinka, agrokultūra ir erdvinis planavimas. Tarybos veikla yra padalinta į tris sferas: parama tyrimams, strategija ir analizė, ir tyrimo rezultatų skelbimas. Tarptautinis bendradarbiavimas apima visus tris sritis (The Swedish Research Council, 2013).

5. Nacionalinė chemikalų agentūra (siekia apsaugoti aplinką nuo kenksmingų medžiagų, pagrindinė funkcija – cheminių medžiagų kontrolė (Swedish Chemical Agency, 2010).

6. Branduolinių atliekų fondas (paskirtis - kaupti ir valdyti lėšas gautas iš mokesčių, kuriuos moka branduolinės valstybės kompanijos ir kitų branduolinių objektų savininkai Švedijoje (The Nuclear Waste Fund, 2011).

7. Geotechnikos institutas yra geotechninis ir geoaplinkos mokslinių tyrimų institutas, kuris prisideda prie saugaus, ekonomiškai ir ekologiškai stabilaus vystymosi geotechninėje erdvėje (The Swedish Geotechnical Institute, 2014).

8. Radiacinio saugumo tarnyba vykdo įgaliojimus Švedijos branduolinio saugumo, radiacinės apsaugos srityje (Swedish Radiation Safety Authority, 2013).

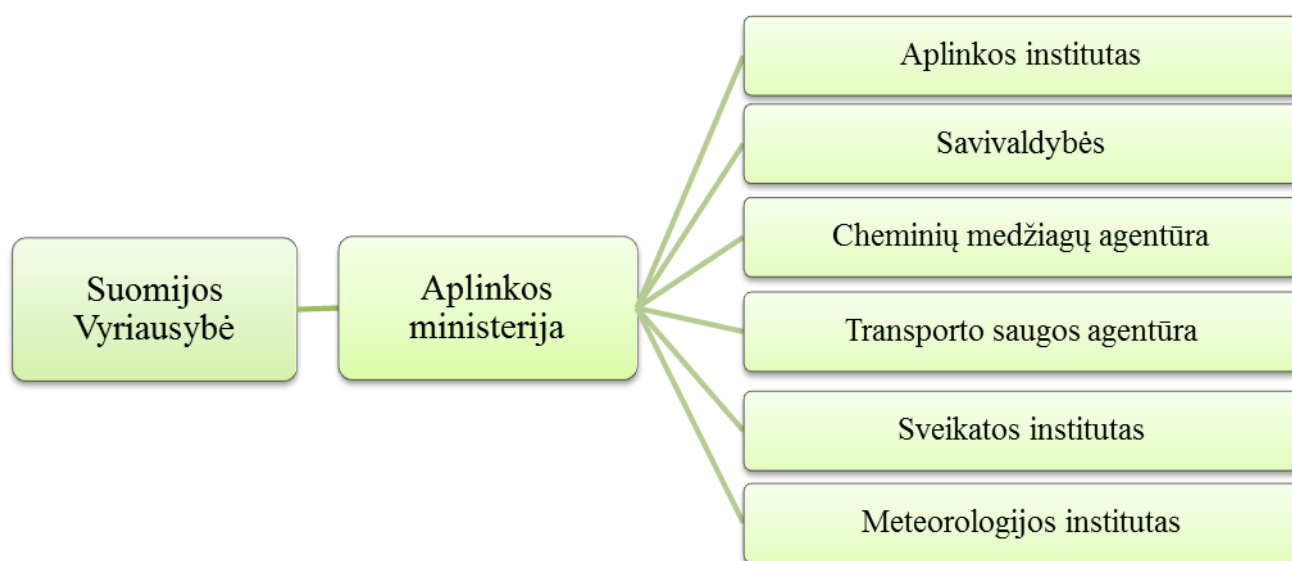
9. Švedijos Meteorologijos ir hidrologijos institutas (paskirtis - valdyti ir skleisti informaciją apie orą, vandenį ir klimatą, reikalingą viešųjų įstaigų sprendimų priėmimui, tiek viešam, tiek privačiam sektoriui (The Swedish Meteorological and Hydrological Institute).

Dar viena aplinkos apsaugos srityje veikianti organizacija – Švedijos Aplinkos mokslinių tyrimų institutas. Šis institutas yra nepriklausomas, nekomercinis, vyriausybės įsteigtas, valstybės biudžetu finansuojamas mokslinių tyrimų institutas. Institutas naudoja taikomųjų tyrimų metodiką ir yra įsipareigojęs vykdyti jam nustatytas užduotis siekiant ekologiško, ekonominio, ir socialinio vystymosi gerinimo. Institutas samdo apytiksliai 200 ekspertų, kurių dėka institutas tapo lyderiaujantis aplinkos tyrinėjimo ir konsultacijos paslaugų teikimo srityje. Institutas veikia su klimatu susijusių problemų sprendime, aplinkos technologijų vystyme, vidaus aplinkoje, atliekų tvarkymo vadyboje, ir aplinkos kokybiškame vertinime. Institutas taip pat vykdo poveikio aplinkai ore, vandenyje, ir dirvožemyje studijas. Visą instituto veiklą apima šie sektoriai: klimatas ir energija, atsinaujinantys išteklių, oras ir transportas, atliekos ir vanduo (Swedish Environmental Research Institute, 2013).

Švedijos vietos savivaldos institucijos taip pat turi daug įsipareigojimų vykdant įstatymų joms pavestas aplinkosaugines funkcijas. Savivaldybės turi tvarkyti jų teritorijose esančią aplinką. Savivaldybės Švedijoje prisideda prie nustatytų aplinkosaugos objektų saugojimo. Ypač svarbią vietą savivaldybės užima atliekų tvarkymo srityje – čia jos turi sprendimų priėmimo teisę ir yra įpareigtos užtikrinti kiek įmanoma efektyvesnį atliekų tvarkymą savo teritorijoje.

Nuo 1980 metų pabaigos buvo padaryti reikšmingi sprendimai Suomijos aplinkos apsaugos politikos srityje. Aplinkos ministerija yra atsakinga už aplinkos vadybą.

Kaip ir anksčiau minėtų šalių vyriausybių, taip ir Suomijos vyriausybė turi nusistačiusi tam tikrus aplinkosauginius tikslus, ji rūpinasi aplinkosauginių įstatymų vykdymu, vadovauja aplinkosauginėms institucijoms, priima su aplinka susijusias strategijas, rengia aplinkosaugines programas ir atlieka kitas, jai pavestas aplinkosaugines funkcijas. Vyriausybei atsakinga įstaiga - Aplinkos ministerija, kuri atsakinga už aplinkos apsaugos ir planavimo sričių administracinių ir tyrimo užduočių vykdymą. Ministerija yra atsakinga už aplinkosaugą centriniam šalies lygmenyje. Regioniniuose ir vietiniuose lygmenyse, didžioji dalis administracinės atsakomybės yra deleguota savivaldybėms. (žr. 4 pav.)

4 pav. Valstybinį aplinkos apsaugos valdymą vykdančios institucijos Suomijoje

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Suomijos aplinkos institutas SYKE yra aplinkos mokslinių tyrimų ir plėtros centras, kuris skatina tvarų vystymąsi, stebėseną, įvertina programų įgyvendinimą, imasi iniciatyvos ir teikia pasiūlymus aplinkos apsaugos srityje. SYKE mokslinių tyrimų dėmesys skiriamas stebėti aplinkos pokyčius ir ieško būdų kaip kontroliuoti šiuos pakeitimus. SYKE mokslinių tyrimų programose įvertinamos aplinkosaugos problemos iš įvairių disciplinų perspektyvos, integruojant socialinius ir ekonominius aspektus į mokslinius tyrimus. Tyrimai gali sutelkti dėmesį į pasaulinių aplinkosaugos problemų, pavyzdžiui, klimato kaitos ir biologinės įvairovės mažėjimo, arba regioninės ar vietos klausimais (Finnish Environment Institute, 2014).

Kaip aplinkos apsaugos politiką vykdančias institucijas Suomijoje, reikėtų paminėti ir savivaldybių institucijas. Aplinkos apsaugos kontrolė ir tiekiamo vandens priežiūra Suomijoje yra perduota savivaldybėms. Savivaldybės yra įpareigosotos mažinti oro taršą vietinio viešojo transporto

sirtyje. Taip pat, savivaldybės yra atsakingos už žemės naudojimo planavimo ir statybos priežiūrą. Taip pat atsakingos už kelių, kanalizacijų, geriamojo vandens, nuotekų ir atliekų tvarkymo ir šalinimo priežiūrą. Svarbus vaidmuo savivaldybėms tenka prižiūrint jų teritorijai priskiriamą aplinką ir užtikrinant vietos gyventojų sveikatos priežiūrą (Finland Local Government, 2014).

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje pagrindiniai institucijų struktūros principai yra panašūs: aplinkos apsaugos politiką įgyvendina Vyriausybė, kuriai pavaldi Aplinkos ministerija, turinti savo struktūrinius padalinius. Vietos savivalda taip pat turi nemažą įtaką aplinkosaugos politikos įgyvendinimui nagrinėjamose šalyse. Vis dėlto, skiriasi kai kurių ministerijų struktūrinių padalinių veiklos sritys, nors bendru požiūriu siekiama to paties tikslo – kuo geresnio aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo.

3.2. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos strateginių aplinkosaugos tikslų palyginimas

Norint palyginti strateginius aplinkos apsaugos tikslus Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje, galima nagrinėti šių šalių Nacionalines darnaus vystymosi strategijas. Šios strategijos analizuojamos dėl tos priežasties, kad jose galima matyti, kokius prioritetus nusistatė visos trys šalys aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo klausimais. Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos remiasi Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategija. Atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetai aplinkosaugos klausimu yra: klimato kaita ir švari energijos gamyba (t. y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), darnus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių apsauga ir valdymas.

Lietuvos Respublikos Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003-2020) numatyti tokie ilgalaikiai tikslai: užtikrinti nepavojingą žmonių sveikatai ir atitinkančią reikalavimus oro kokybę visoje šalies teritorijoje, pasiekti, kad į atmosferą išmetamų teršalų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų daugėtų dvigubai lėčiau, negu auga gamyba ir paslaugos, o ozono sluoksnį ardančios medžiagos iš viso nebūtų vartojamos; pasiekti, kad požeminio vandens, upių, ežerų, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera, vandens ekosistemos išlaikytų didelę įvairovę, paviršiniai vandens telkiniai tiktų poilsio reikmėms tenkinti, o visi šalies gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį; išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę šalies įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, atkurti pažeistus gamtinius elementus, užtikrinti racionalų kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės naudojimą ir sukurti socialinių, aplinkos ir ekonominių požiūriais tinkamiausią komunalinių, gamybos ir kitoje ūkio veikloje susidarančių atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti atliekų susidarymą ir jų neigiamą poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, užtikrinti racionalų atliekų energijos išteklių naudojimą, informavimą ir švietimą atliekų tvarkymo klausimais; sukurti saugią, ekonomiškai efektyvią ir palankią aplinkai transporto sistemą, daugiau naudojančią alternatyvių degalų, sumažinti

transporto neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas laisvam ir saugiam keleivių vežimui; sukurti ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, pagrįstą mažesnę poveikį aplinkai darančiu ūkininkavimu, plėtoti ekologinius ūkius ir aukštos kokybės sertifikuotų žemės ūkio ir maisto produktų gamybą, tausoti gamtos išteklius; sukurti naujausiomis, palankiomis aplinkai technologijomis pagrįstą, ekonominiu, aplinkosauginiu ir socialiniu požiūriais veiksmingą pramonę. Reikėtų paminėti, kad Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti esamą ES vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų.

Švedijos Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos vizija remiasi trimis aspektais:

1) norint sėkmingai įgyvendinti strategiją, reikia užtikrinti regioninį ir globalinį bendradarbiavimą;

2) strategijos įgyvendinama politika turi apimti visas politikos sritis;

3) turi būti užtikrinamas tikslų įgyvendinimo tęstinumas nacionalinėje politikoje.

Švedijos Nacionalinė darnaus vystymosi strategija nustato strateginius tikslus, kuriuos būtų galima priskirti tokioms sritims, kaip: efektyvi gamtos ir biologinės įvairovės apsauga, ekologiškai sveiko maisto išleidimo į rinką užtikrinimas, žemės ūkio, miškininkystės ir žvejybos taisyklių tobulinimas, poveikio aplinkai dėl energetikos politikos sumažinimas, aplinkai palankesnio transporto užtikrinimas (A Swedish Strategy for Sustainable Development, 2003).

Suomijos darnaus vystymosi vizija nurodo, kad ekonominis progresas gali eiti greta su aplinkos kokybės gerinimu. Suomijos darnaus vystymosi strategijos tikslai apima ir tokias svarbias sritis, kaip pramonė, prekyba ir paslaugos (ekologiškos rinkos plėtojimas, ekologiškesnių gamybos metodų plėtojimas); transportas (saugaus, mažiau teršiančio transporto parūpinimas visuomenei) ir energija (turi būti užtikrintas efektyvesnis atsinaujinančios energijos gavimo procesas). Strategija apima mineralinio aliejaus mažinimo programą, kuria siekiama sumažinti naftos bendro energijos suvartojimo dalį nuo dabartinio 24 proc. mažiau nei 17 proc. Strategija taip pat apima energijos priemones, kurios gali dar labiau sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį iš energijos gamybos, būsto ir transporto aprūpinimo, taip pat sukurti naujas technologijas. Be to, Vyriausybė parengė planą, kuriuo siekiama šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2050 m. sumažinti bent 80 proc. (Finlands National Programme, 2013).

Taigi, galima teigti, kad nors Lietuvos, Švedijos ir Suomijos Darnaus vystymosi strategijose numatomos panašios aplinkos apsaugos tobulinimo sritys, kiekviena strategija turi savitą paskirtį, pritaikytą tai konkrečiai valstybei. Pavyzdžiui, Lietuvos strategijoje galima išvelgti poreikį pasiekti ES vidurkį pagal aplinkos taršos rodiklius, Švedijos darnaus vystymosi strategijoje numatoma

bendradarbiavimo svarba regioniniu ir globaliniu lygmeniu, o Suomijos strategija labiau orientuojama į ekonominio vystymosi ir aplinkos apsaugos suderinamumą.

Norint išsiaiškinti, kokius tikslus Lietuva, Švedija ir Suomija yra užsibrėžusios tokiuose aplinkos apsaugos sektoriuose, kaip klimato kaitos valdymo ir atliekų tvarkymo politika galima analizuoti šių šalių strategijas, planus ar kitus planinius dokumentus, reglamentuojančius šias sritis. Remiantis analize lentelėje pateikti strateginių tikslų panašumai ir skirtumai Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje (žr. 4 lentelė):

4 lentelė. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo strateginių tikslų palyginimas

PANAŠUMAI	SKIRTUMAI
Visų analizuojamų šalių pagrindinis strateginis tikslas – mažinti susidarančių atliekų kiekį ir jų poveikį aplinkai.	Lietuvos strateginiuose planuose nurodyta, kad būtina mažinti sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį, o Suomijos strateginiuose planuose išreiškiamas poreikis mažinti atliekų sukeltą poveikį aplinkai.
Lietuvos ir Suomijos atliekų tvarkymo strateginiuose tiksluose akcentuojamas poreikis mažinti atliekų susidarymo kiekį išskiriant ekonominio vystymąsi kaip galimą atliekų kiekio didėjimo faktorių ir siekį užtikrinti, kad ekonominis vystymasis nebeturėtų tiek įtakos atliekų kiekio augimui.	Švedijos strateginiuose tiksluose akcentuojama būtinybė dalyvauti ES atliekų tvarkymo srities sprendimų priėmimo procesuose, ko kitos analizuojamo šalys strateginiuose atliekų tvarkymo tiksluose nemini.
Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo tiksluose išskiriamas poreikis pagerinti buitinių atliekų tvarkymo sistemas.	Lietuvos strateginiuose atliekų tvarkymo tiksluose akcentuojamas poreikis didinti visuomenės sąmoningumą atliekų tvarkymo požiūriu, o Suomijoje ir Švedijoje to neakcentuoja.
Lietuvos ir Suomijos strateginiuose tiksluose nurodomas poreikis gerinti esančias atliekų tvarkymo sistemas.	

(Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo strategijomis)

Pavyzdžiui, Lietuvos klimato politikos kryptis galima nustatyti studijuojant Lietuvos Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją (2012). Šioje strategijoje nurodomas toks Lietuvos klimato kaitos švelninimo politikos strateginis tikslas – pasiekti, kad šalies ekonomika augtų daug sparčiau negu didėtų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis. Įgyvendinant strateginį tikslą, bus siekiama užtikrinti ES trumpalaikių klimato kaitos švelninimo tikslų iki 2020 m. įgyvendinimą:

1. sumažinti išmetamųjų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu, bent 20 proc. arba 30 proc. su sąlyga, kad kitos išsivysčiusios šalys irgi įsipareigos siekti panašaus išmetamųjų teršalų sumažinimo ir kad besivystančios šalys tinkamai prisidės atsižvelgdamos į savo įsipareigojimus bei atitinkamus pajėgumus;

2. padidinti iki 20 proc. atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą galutinio energijos suvartojimo atžvilgiu;

3. 20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

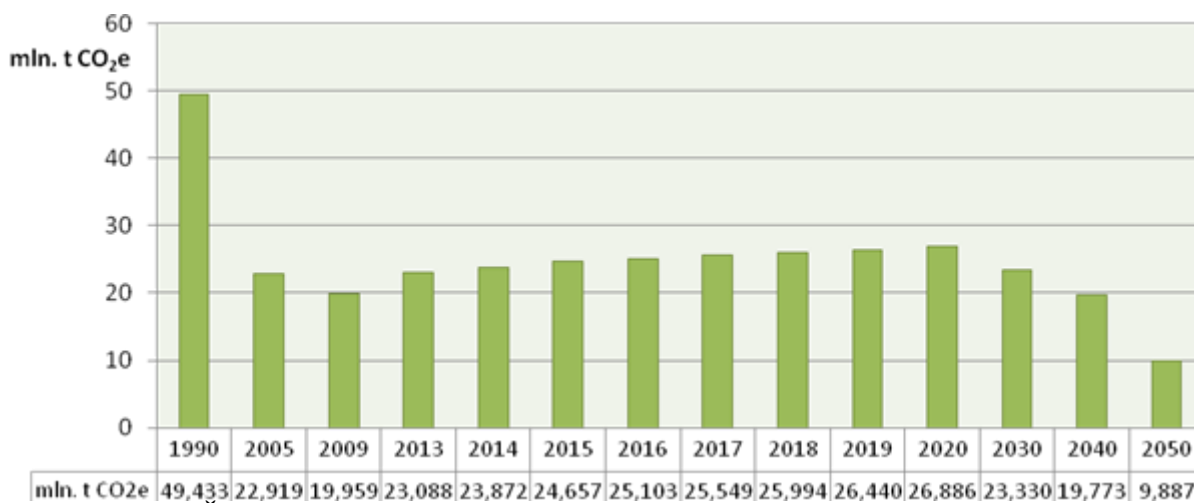
Taip pat strategijoje nurodoma, kad bus siekiam užtikrinti Lietuvos trumpalaikius klimato kaitos švelninimo tikslus iki 2020 m.:

1. pasiekti, kad ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje dalyvaujančiuose sektoriuose išmetamųjų ŠESD kiekis neviršytų 8,53 mln. t CO₂e;
2. pasiekti, kad ES prekybos ATL sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose išmetamųjų ŠESD kiekis neviršytų 18,338 mln. t CO₂e ES 20 proc. tikslo atveju ir 16,584 mln. t CO₂e – ES 30 proc. tikslo atveju (siektinos kasmetinės reikšmės nurodytos 1 ir 2 lentelėse);
3. pasiekti, kad atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su šalies bendroju galutiniu energijos suvartojimu, sudarytų ne mažiau kaip 23 proc.;
4. kiekvienais metais suvartoti po 1,5 proc. mažiau energijos (2020 m. suvartoti 17 proc. mažiau energijos negu 2009 m.);

Dar vienas strategijos siekis yra užtikrinti Lietuvos pagrindinių indikatyvių vidutinės trukmės ir ilgalaikių klimato kaitos švelninimo tikslų įgyvendinimą – Konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. plane nurodytų ES indikatyvių išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo tikslų vykdymą:

1. Vidutinės trukmės – iki 2030 m. sumažinti 40 proc. ir iki 2040 m. – 60 proc. išmetamųjų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu;
2. Ilgalaikio – iki 2050 m. sumažinti 80 proc. išmetamųjų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu.

Ilgalaikio tikslo numatomi rezultatai vaizduojami stulpelinėje diagramoje (žr. 5 pav.). Šioje diagramoje galima matyti koks šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis buvo 1990 - 2014 metais ir koks kiekis šių dujų turėtų būti įgyvendinant ilgalaikius tikslus iki 2050 metų.

5 pav. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų Lietuvoje rodikliai ir numatomi rezultatai 2050

(Šaltinis: Lietuvos Respublikos nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija, 2012)

Švedijos Vyriausybė nurodo tokius klimato kaitos mažinimo tikslus 2020 m.:

1. 40 % mažesnis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.
2. 50 % daugiau naudojamos atsinaujinančios energijos.
3. 20 % efektyvesnis energijos naudojimas.
4. Bent 10 % didesnis atsinaujinančios energijos naudojimas transporto sektoriuje.

Švedijos Vyriausybė taip pat pradėjo ilgalaikes pastangas pasiekti nulinę šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją iki 2050 metų. Programoje numatyta daug veiklų, kurios turi būti atliktos, kad šis tikslas būtų pasiektas. Ji apima tokius veiksmus kaip energijos modernizavimas, energijos naudojimo transporto sistemose mažinimas ir atnaujinamos energijos naudojimo plėtra (Swedish Government, 2013).

Taigi, vertinant analizuojamų šalių užsibrėžtus klimato kaitos mažinimo tikslus, pastebėta, jog visos trys šalys sudarinėdamos tikslus remiasi Europos Sąjungos nustatytais reikalavimais, tačiau tikslų įgyvendinimo sparta ir priemonės valstybės nusistatė kiekviena pagal savo galimybes jas įgyvendinti. Klimato kaitos mažinimo srityje ambicingiausiu tikslus nusistatė Švedija. Pavyzdžiui, Švedijoje iki 2020 metų bus siekiama sumažinti šiltnamio efektą keliančių dujų kiekį 40 %, o Lietuvoje perpus mažiau – 20 %, lyginant su 1990 metų lygiu. 2050 metams Švedija numachiusi sumažinti ŠESD emisiją iki nulinio lygmens, tuo tarpu Suomija ir Švedija 80-95 %, lyginant su 1990 m. lygiu. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį, kad vienas iš Suomijos tikslų – iki 2020 m. sumažinti ŠESD kiekį ne lyginant su 1990 m. lygiu, kaip kitose valstybėse, o su 2005 metų lygmeniu, kuomet šių dujų kiekis jau buvo gerokai sumažintas.

Kita darbe analizuojama aplinkosaugos sritis – atliekų tvarkymas. Lietuvos atliekų tvarkymo politikos strateginiai tikslai nurodomi Lietuvos Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plano 2014-2020 metams trečiajame skirsnyje. Ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – mažinti susidarančių atliekų kiekį, užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą ir racionalų atliekų medžiaginių ir energinių išteklių naudojimą, taip mažinti gamtos, kitų išteklių naudojimą ir atliekų šalinimą sąvartynuose. Taip pat strategijoje numatomi šie strateginiai atliekų tvarkymo tikslai ir iki 2020 metų:

1. Siekti, kad, augant pramonei, ekonomikai ir vartojimui, gamybos ir kitos ūkinės veiklos ir komunalinių atliekų susidarymas augtų lėčiau, o susidarančių atliekų kiekis neviršytų Europos Sąjungos valstybių narių vidurkio.
2. Mažinti sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį, plėtojant racionalų atliekų medžiaginių ir energinių išteklių naudojimą.
3. Užtikrinti visuomenės sveikatai ir aplinkai saugų visų atliekų srautų tvarkymą, tobulinti esamas atliekų tvarkymo sistemas.
4. Tobulinti gaminių, pakuočių ir atliekų susidarymo bei tvarkymo apskaitos sistemą.

5. Efektyvinti atliekų tvarkymo reikalavimų įgyvendinimo ir atliekų tvarkymo užduočių vykdymo kontrolę.

6. Didinti visuomenės sąmoningumą, tobulinti valstybės ir savivaldybės institucijų darbuotojų kvalifikaciją atliekų tvarkymo srityje.

Kita darbe analizuojama valstybė – Suomija, taip pat turi nusistačiusi tam tikrus strateginius tikslus, skirtus atliekų tvarkymo politikos gerinimui. Naujojoje Suomijos vyriausybės strategijoje „Atliekas perdirbančios visuomenės kūrimas“, (Towards a recycling society The National Waste Plan for 2016, 2008) numatomos tokios strateginės kryptys:

1. Skatinti pakartotinį atliekų perdirbimą;
2. Mažinti atliekų sukeltą poveikį aplinkai, vykstant ekonominio vystymosi procesui.
3. Užtikrinti aukštos kokybės atliekų perdirbimo sistemą, ir pavojingų medžiagų atskyrimą nuo atliekų dar prieš perdirbimą.
4. Netinkamų perdirbimui atliekų naudojimas energijai pagaminti.
5. Užtikrinti, saugų ir sveiką (nekenksmingą aplinkai) atliekų perdirbimą.

Tuo tarpu Švedijos svarbiausi strateginiai atliekų tvarkymo tikslai yra išdėstyti Švedijos Atliekų tvarkymo strategijoje, kuri priimta 2005 metais (A Strategy for Sustainable Waste Management, 2005). Šioje strategijoje pateikiami tokie strateginiai prioritetai:

1. Dėti visas pastangas mažinant išmetamų atliekų kiekį ir jų poveikį aplinkai.
2. Užtikrinti nustatytų reikalavimų vykdymą, prižiūrint kaip įgyvendinami politiniai tikslai ir vertinant ar juos įgyvendinant pasiekti norimi rezultatai.
3. Pagerinti žinias apie taršos šaltinius.
4. Palengvinti buitinių atliekų tvarkymo procesus.
5. Toliau tęsti Švedijos aktyvų dalyvavimą Europos Sąjungos veikloje sprendžiant atliekų tvarkymo klausimus (A Strategy for Sustainable Waste Management, 2005).

Apibendrinant, Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo strateginiuose tiksluose pastebima panašumų ir skirtumų. Strateginiuose tiksluose atsiskleidžia nagrinėjamų šalių atliekų tvarkymo politikos pažangumas – pavyzdžiui, kol Lietuvoje, vienu iš tikslų nurodomas visuomenės sąmoningumo didinimas atliekų tvarkymo klausimais, Švedijoje ir Suomijoje tai nėra akcentuojama, nes šioje srityje norėti rezultatai jau yra pasiekti.

3.3. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos politikos vertinimas

Lietuvoje iki šiol pasiekta ganėtinai didelė pažanga aplinkos apsaugos srityje, tačiau vis dar senkantys gamtos ištekliai ir nykstanti biologinė įvairovė reikalauja priimti neatidėliotinus ir ateities kartoms svarbius sprendimus. Akcentuojami keturi pagrindiniai aplinkosaugos sektoriai: klimato kaita,

unikalių gamtos išteklių ir biologinės įvairovės apsauga, aplinka ir sveikata bei subalansuotos gamtos išteklių ir atliekų valdymas. Aktualiausi klausimai Lietuvos aplinkos apsaugos politikoje šiandien yra efektyvus gamtos išteklių valdymas ir atliekų tvarkymas, pavojaus žmonių sveikatai mažinimas, klimato kaitos ir jos padarinių sušvelninimas, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos užtikrinimas, šalies miškingumo ir miškų aplinkosaugos vertės didinimas, darnaus vystymosi principų įgyvendinimas ir kt.

Šiandien, Švedija yra pripažinta lyderė aplinkosaugoje. Švedija tapo Europos lydere atliekų perdirbimo ir atliekų tvarkymo srityse. Nuo 2005 m., Švedijoje uždrausta prekiauti perdirbimo programos reikalavimų neatitinkančiais plastmasiniais gėrimų buteliais. Švedijoje šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija yra viena iš žemiausių Europos Sąjungoje. Emisija buvo sumažinta beveik 20 procentų nuo 1990 su 40 procentų tikslu iki 2020 m. Švediškos korporacijos sėkmingai užsiima socialiai atsakingomis verslo praktikomis, o tokios švediškos kompanijos kaip „Ikea“, laikomos verslo ir aplinkos lyderiais. Švedija taip pat artimai bendradarbiauja su Jungtinėmis Valstijomis, siekdama plėtoti aplinkos tvarumą ir švaresnes technologijas. Per savo pirmininkavimą Europos Sąjungai 2009 m., Švedija buvo bandomojo projekto bendradarbiavimui Baltijos jūros regione lyderė. 2011 m. taip pat įkūrė naują vyriausybės įstaigą, Švedijos Jūreivių ir Vandens ūkio tvarkymo agentūrą, siekiant atkreipti dėmesį į jūrines problemas (The Council of the Baltic Sea States, 2013).

Dėl labai didelio branduolinės energijos naudojimo, šalis siekia sumažinti energijos vartojimą. Be to, nors Švedija, kaip apskritai manoma, yra „atsinaujinančios visuomenės“ pradininkė, jos aplinkos politika yra labai technokratiška ir įtakinga susitelkiant daugiau ties didėjančiu efektyvumu negu vartojimo apribojimais. Švedijos pramonė yra tarp pasaulinių lyderių ekologiškai atsinaujinančių gamybos procesų projektavimo srityje ir technologijos išvystymu, siekiant apsaugoti aplinką. Aplinkosauginė problema, kuriai skiriama daugiausiai politinio dėmesio Švedijoje po tam tikrų stebėjimų, buvo klimato kaita (Sustainable Governance Indicators, 2009).

Tarptautinėje literatūroje apie aplinkos politiką, Suomija yra dažnai minima, kaip palyginti progresyvi šalis. Europos Sąjungos viduje, Suomija turi sudariusi įspūdį, kaip valstybė reikalaujanti aukštų aplinkos standartų, Suomijos aplinkos politika yra pagrįsta Europos Sąjungos direktyvomis bei reglamentais. Be to, pagal indikatorius medienos ar vandeninių biotopų srityse, biologinė įvairovė Suomijoje didėjo.

Norint išvelgti pagrindinius aplinkos apsaugos politikos efektyvumo Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje skirtumus, galima išanalizuoti globalaus aplinkosauginio rangavimo duomenis naudojant Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą (The Environmental Performance Index, 2014). Šis indeksas nurodo, kaip efektyviai šalys sprendžia prioritetingas aplinkosaugos problemas, tiriant dvi plačias aplinkosaugos sritis: žmogaus sveikatos apsaugą nuo kenksmingo aplinkos poveikio ir ekosistemos apsaugą. Aplinkosaugos įgyvendinimo indekse pateikti tokių aplinkosaugos krypčių vertinimai:

poveikis sveikatai, oro kokybė, vanduo ir sanitarinė priežiūra, vandens ištekliai, agrokultūra, miškininkystė, žuvininkystė, bioįvairovė, klimatas ir energetika.

Pagal šį indeksą, 2014 metų rezultatai, Lietuva užima 49-ą poziciją iš visų pasaulio šalių ir surinko 61,26 balus iš 100 galimų. Pagal atskiras sritis, Lietuva geriausia įvertinta poveikio sveikatai (92,69), biologinės įvairovės (91,8) ir oro kokybės (85,09) srityse. Prasčiausi rezultatai: žuvininkystės (0) ir miškininkystės (23,64) sferoje, o vidutiniškų rezultatų pasiekta vandens ir sanitarinių sąlygų (43,81), vandens išteklių (45,82), agrokultūros (66,61) bei klimato ir energetikos srityse (51,02). Aplinkosaugos įgyvendinimo rezultatai vaizduojami lentelėje (žr. 5 lentelė):

5 lentelė. Lietuvos Aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.

Stipriausios aplinkosaugos sritys	Vidutiniškos aplinkosaugos sritys	Silpniausios aplinkosaugos sritys
Poveikis sveikatai	Klimatas ir energetika	Žuvininkystė
Biologinė įvairovė	Vandens ištekliai	Miškininkystė
Oro kokybė	Vanduo ir sanitarinė priežiūra	
	Agrokultūra	

(Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Environmental Performance Index, 2014)

Lentelėje matome, kad daugiausiai, kad daugiausiai aplinkosaugos įgyvendinimo sričių Lietuvoje vertinamo vidutiniškai.

Suomija, pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą, užima 18 vietą ir yra įvertinta 75,72 balais. Remiantis Aplinkosaugos įgyvendinimo indekso 2014 m. rezultatais, įvertintos stipriausios ir silpniausios aplinkosaugos sritys Suomijoje pavaizduotos lentelėje (žr. 6 lentelė).

6 lentelė. Suomijos Aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.

Stipriausios aplinkosaugos sritys	Vidutiniškos aplinkosaugos sritys	Silpniausios aplinkosaugos sritys
Vanduo ir sanitarinė priežiūra	Agrokultūra	Žuvininkystė
Oro kokybė	Klimatas ir energetika	Miškininkystė
Poveikis sveikatai	Biologinė įvairovė	
Vandens ištekliai		

(Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Environmental Performance Index, 2014)

Iš paveikslo matyti, kad didesnė dalis sričių įvertinta kaip stipriausios. Geriausiai įvertintos sritys: poveikio sveikatai (100), vandens ir sanitarinės priežiūros (100), oro kokybė (100) ir vandens ištekliai (84,25). Prasčiausi įvertinimai teko miškininkystės (11,77) ir žuvininkystė (32,89) sritims. Vidutiniškais rezultatais įvertintos tokios sritys kaip: agrokultūra (66,99), biologinė įvairovė (61,86) bei klimatas ir energetika (62,24).

Geriausių rezultatų iš trijų lyginamų valstybių pasiekė Švedija – ji pasaulyje pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą, užima 9 vietą ir yra įvertinta 78,09 balais. Geriausiai ir prasčiausiai įvertintos aplinkosaugos sritys pavaizduotos pateiktoje lentelėje (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Švedijos aplinkosaugos politikos ir jos krypčių sąveika pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą 2014 m.

Stipriausios aplinkosaugos sritys	Vidutiniškos aplinkosaugos sritys	Silpniausios aplinkosaugos sritys
Poveikis sveikatai	Agrokultūra	Žuvininkystė
Oro kokybė	Klimatas ir energetika	Miškininkystė
Vanduo ir sanitarinė priežiūra	Biologinė įvairovė	
Vandens ištekliai		

(Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Environmental Performance Index, 2014)

Šiuo atveju, Švedijos ir Suomijos Aplinkosaugos įgyvendinimo indekso rezultatus iliustruojantys paveikslai sutampa – stipriausios ir silpniausios sritys sutampa. Skirtumas tas, kad Švedijos surinkti balai didesni nei Suomijos. Geriausi Švedijos įvertinimai poveikio sveikatai (100), vandens ir sanitarinės priežiūros (100), oro kokybės (97,13) ir vandens išteklių (87,86), sferose. Kiek prastesnių rezultatų sulaukta įvertinus agrokultūros (65,18), bioįvairovės (62,38) ir klimato ir energetikos srityse (77,34). Miškininkystės (14,35) ir žuvininkystės (25,3) sritys įvertintos prasčiausiai.

Apibendrinant, geriausius rezultatus (lyginant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos rodiklius pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indeksą) pasiekė Švedija, Lietuvos rodikliai buvo prasčiausi. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad šios šalys patenka į pirmąjį 50-uką iš visų pasaulio valstybių, jų aplinkosaugos politiką galima vertinti teigiamai. Sutapo tai, kad visų trijų valstybių prasčiausiai įvertintos sritys yra žuvininkystė ir miškininkystė, o tarp geriausiai įvertintų pateko poveikis sveikatai ir oro kokybė. Taip pat matyti, kuriose srityse šalys galėtų pasimokyti viena iš kitos – Švedija ir Suomija galėtų imti pavyzdį iš Lietuvos bioįvairovės saugojime, o Lietuva iš Švedijos ir Suomijos vandens ir sanitarinės priežiūros srityse.

3.3.1. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos klimato kaitos politikos vertinimas

Analizuojant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos klimato kaitos politiką, pravartu remtis Klimato kaitos politikos įvykdymo indeksu (The Climate Change Performance Index, 2014). Pagal šį indeksą, geriausiai pasirodžiusi šalis pasauliniu mastu yra Švedija 2014 metais nors iš 5 pozicijos nukrito į 7 ir surinko 68,10 balo. Švedija lieka 7-oje pozicijoje tiek tarp Europos Sąjungos narių, tiek pasaulio lygiu. Lyginant Lietuvą ir Švediją Lietuvos įvertinimai kiek prastesni – surinkusi 60,94 balus, ji užima 21-ąją poziciją. Tačiau žemiausią poziciją užima Suomija, kuri yra 32 vietoje su 56,57 balais. Žemiau pateikiami Klimato kaitos politikos įvykdymo indekso 2014 metų rezultatai (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. ES šalių Klimato kaitos politikos įgyvendinimo indekso 2014 m. rezultatai

Vieta	Šalis	Balai	Vieta	Šalis	Balai	Vieta	Šalis	Balai
4	Danija	75.23	17	Slovakija	63.17	31	Nyderlandai	56.99
5	Jungtinė Karalystė	69.66	18	Italija	62.90	32	Suomija	56.57
6	Portugalija	68.38	19	Vokietija	61.90	37	Bulgarija	54.87
7	Švedija	68.10	21	Lietuva	60.94	40	Čekija	53.93
9	Malta	66.05	22	Ispanija	60.37	44	Kroatija	52.79
10	Prancūzija	65.90	23	Liuksemburgas	60.27	45	Lenkija	52.69
11	Vengrija	65.17	25	Slovėnija	59.19	47	Graikija	51.50
12	Airija	65.01	27	Latvija	58.73	55	Estija	45.52
14	Belgija	64.65	28	Kipras	57.61			
16	Rumunija	63.79	29	Austrija	57.19			

(Šaltinis: sudaryta autorės pagal The Climate Change Performance Index, 2014)

Taigi, galima teigti, kad geriausiai klimato kaitos politika įgyvendinama Švedijos rezultatai ganėtinai aukšto lygio, o Lietuva ir Suomija, vertinant jos poziciją tarp Europos Sąjungos šalių, reitinguojama vidutiniškai.

Norint geriau įvertinti kaip sėkmingai vykdoma klimato kaitos politika analizuojamose šalyse, reikia atsižvelgti į tai, kas buvo įgyvendinta ir kokių rezultatų pavyko pasiekti šioje srityse. Lietuvos Nacionalinės Klimato kaitos valdymo politikos strategijos II skyriuje „Sektorių analizės išvados“, teigiama, kad Lietuva sėkmingai vykdo Kioto protokole įtvirtintus įsipareigojimus – per 2008–2012 m. laikotarpį 8 % sumažinti išmetamųjų į atmosferą ŠESD kieki, palyginti su 1990 m. lygiu. 2012 m. Nacionalinės išmetamųjų ŠESD apskaitos ataskaitos duomenimis, 2010 m. išmetamųjų ŠESD kiekis buvo 20,809 mln. t CO₂e (neįskaitant žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės) sektoriaus, t. y. 58 proc. mažesnis, palyginti su 1990 m. išmetamųjų ŠESD kiekiu – 49,43 mln. t CO₂e. Šių rezultatų Lietuvai pavyko pasiekti įgyvendinus tokias politines priemones, kaip :

- Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimas (sukurta energetinių išteklių birža, t. y. sudarytos teisinės sąlygos veikti centralizuotai prekybos biokuro produktais sistema);

- Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimas (patobulinta atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimo sistema (privalomas energijos iš atsinaujinančių išteklių supirkimas didesniu nei rinkos fiksuotu tarifu, kompensacijos nustatymas už specialios įrangos įsigijimą ir kt.)

- Pritarimas Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pataisoms. Pagrindiniai šių pataisų tikslai – užtikrinti viešojo intereso apsaugą ir išvengti elektros energijos kainų didėjimo bei subalansuoti atsinaujinančių išteklių plėtrą.

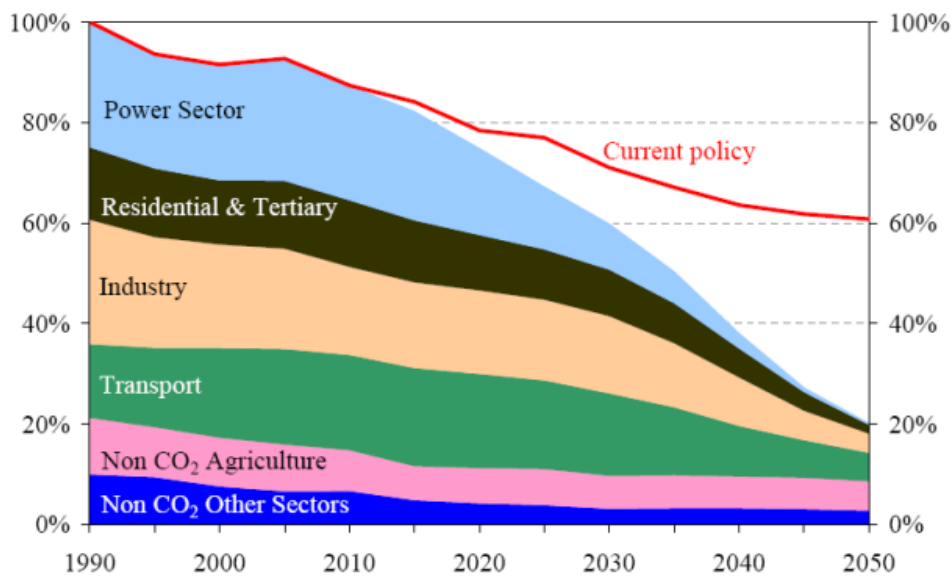
- Įgyvendinamos Energijos efektyvumo veiksmų plane numatytos priemonės.

- Priimta Klimato kaitos specialioji programa.
- Patvirtinta Nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija (Europos Komisija, 2013).

Taigi, nors ir pamažu, bet Lietuvos klimato politikos įgyvendinimas veda Lietuvą gera linkme – jos klimato kaitos rezultatai gerėja, vis dėlto kol aplinkos apsaugos sričiai nebus skiriama daugiau dėmesio ir finansinių išteklių, bus sunku pasiekti norimus rezultatus per nustatytą laikotarpį.

Pagal ES klimato kaitos ir energetikos programą, Suomija patvirtino tikslą pasiekti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 20 %, nuo 1990 m. iki 2020 m. individualūs Suomijos tikslai yra šie:

- Apyvartinių taršos leidimų prekybos sektoriuje išmetamų teršalų mažinimo ES lygiu 34 % su 2005 lygių, iki 2020 m.
  - Sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį 16 % sektoriuose, kuriems netaikoma prekybos taršos leidimais sistema (ETS) (pavyzdžiui, statybos, pastatų šildymo, būsto, žemės ūkio, transporto ir atliekų tvarkymo ir fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų pramonės šaltinių).
  - Padidinti atsinaujinančios energijos naudojimą iki 38 % galutinio energijos suvartojimo.
- Suomijos nacionalinės klimato kaitos politika, kuri grindžiama tarptautiniais ir ES politikos teisės aktais dėl klimato kaitos.

6 pav. Numatoma šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija Suomijoje iki 2050 m.

Šaltinis: Suomijos perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio energetikos sistemos, 2011)

Ilgalaikėje perspektyvoje iki 2050 m. siekiama anglies dioksido kiekį sumažinti 80 – 95 % lyginant su 1990 m. Kiekvienais metais, Suomija praneša apie pažangą, padarytą mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą į Europos Komisijos ir Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos sekretariatui. Suomijoje nacionalinę stebėseną šiltnamio efektą sukeliančių dujų atlieka

SYKE. Ji taip pat reguliariai rengia ataskaitas dėl šalies kuriose aprašomos politikos priemonės dėl klimato kaitos, kurių buvo imtasi Suomijoje.

Nuo 2008 m. Švedija pasiekė reikšmingą pažangą atsinaujinančių išteklių ir efektyvaus energijos aprūpinimo srityse. 2009 m. Švedijoje priimta nauja integruota klimato ir energetikos politika, atsinaujinančios aplinkos plėtrai, konkurencingumui ir stabilumui užtikrinti. 1990 m. Švedijoje atsinaujinančios energijos šaltiniai sudarė 33 % visos su vartojamos energijos. Iki 2011 m. atsinaujinančios energijos vartojimas padidėjo iki 48 %. Šildymas ir vėdinimas (apimant pramonę) Švedijoje turi aukštą atsinaujinančios energijos naudojimo lygį - 65%, daugiausia šildymui naudojamas biokuras. Šiltnamio efektą keliančių dujų kiekis Švedijoje buvo palaipsniui mažinamas ir 2008-2011 m. buvo 12,6 % mažesnis nei 1990 m. 2009 m. Švedijos parlamentas priėmė apmokestinimo sistemos reformą, kuri palaipsniui sumažintų ir panaikintų anglies mokesčio lengvatas energijai ir intensyvaus energijos naudojimo pramonės šakoms. Tai privers vis daugiau sektorių naudoti atsinaujinančios elektros energijos šaltinius. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija transporto sektoriuje Švedijoje sumažinta 45 %. Švedija ėmėsi iniciatyvos dėl biodegalų vartojimo transporto sektoriuje didinimo. Šios ir dar daugelis kitų Švedijoje įgyvendintų politinių priemonių leido pasiekti Švedijai aukštų rezultatų klimato kaitos valdymo srityje, o rengiamose Švedijos ateities tendencijose numatomi dar aukštesni ir ganėtinai ambicingi klimato kaitos mažinimo tikslai (International Energy Agency, 2013).

Vertinant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos klimato kaitos politiką, galima teigti, jog visos analizuojamos šalys yra ganėtinai pažengusios šioje srityje. Vis dėlto, pagal klimato politikos įgyvendinimo vertinimo reitingus ir bendrus šalies pasiekimus šioje srityje matoma, kad prasčiausiai vertinama Lietuva. Žinoma, tam įtakos turi Lietuvos ekonominė padėtis, mažesnė patirtis Europos Sąjungoje, pilietinio aktyvumo stoka ir pan. Imdama pavyzdį iš Švedijos ir Suomijos klimato kaitos valdymo politikos, Lietuva galėtų dar daugiau dėmesio skirti atsinaujinančių elektros energijos išteklių diegimui, ekologiško transporto skatinimui ir biodegalų naudojimo plėtrai, nes šios priemonės padeda efektyviausiai kovoti su klimato kaita.

3.3.2. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo politikos vertinimas

Taip pat, norint geriau įvertinti kaip sėkmingai taikoma aplinkosaugos politika Lietuvoje, Švedijoje ir Suomijoje, galima apžvelgti pagrindinius kitos svarbios aplinkosaugos krypties – atliekų tvarkymo politikos aspektus. Kaip veikia atliekų tvarkymo politika analizuojamose srityse galima nustatyti apžvelgus esamą situaciją ir įgyvendinamus politinius sprendimus.

Įvertinti Lietuvoje įgyvendinamus atliekų tvarkymo politikos aspektus galima analizuojant Lietuvos Valstybinio atliekų tvarkymo 2014-2020 m. plano aštuntajame skirsnyje esančią informaciją. Iš šiame skirsnyje teikiamos informacijos matyti, kad pagrindinės taikomos administracinės atliekų

tvarkymo priemonės yra žalieji pirkimai, rūšiuojamojo surinkimo sistemų diegimas, draudimas sąvartyne šalinti tam tikras ir neapdorotas atliekas, reikalavimas taikyti rūšiuojamojo surinkimo priemones taikomi produktų ir atliekų tvarkymo standartai, tiekimo vidaus rinkai apribojimai dėl pavojingųjų medžiagų naudojimo produktuose ir panašiai. Pagrindinės ekonominės priemonės, taikomos atliekų tvarkymui Lietuvoje, yra šios: įmokos už komunalinių atliekų tvarkymą, mokesčiai už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekomis, užstatas pakartotinio naudojimo stiklo pakuotei, subsidijos ir dotacijos atliekų tvarkymui, o pagrindinės informacinės priemonės, taikomos atliekų prevencijos srityje, yra aplinkosauginis ženklavimas, gaminių ir atliekų ženklavimas atliekų tvarkymo tikslais, visuomenės švietimas ir informavimas tvaraus vartojimo bei atliekų tvarkymo klausimais, gaminių ir pakuočių vartotojų ir atliekų tvarkytojų informavimas apie tolesnį gaminio panaudojimą ir atliekų surinkimo vietas, atliekose esančias pavojingas medžiagas, ataskaitų teikimas atsakingoms institucijoms. Taip pat Lietuvos Valstybinio atliekų tvarkymo 2014-2020 m. plane sudarytoje SSGG analizėje (III skyrius) nurodomos tokios atliekų tvarkymo srities stiprybės, kaip lėtesnis atliekų susidarymas ekonominio augimo laikotarpiu, nuolat tobulinama atliekų tvarkymo teisinė bazė, bendradarbiaujant savivaldybėms, sukurtos ir sėkmingai plėtojamos regioninės atliekų tvarkymo sistemos, intensyviai informuojama ir šviečiama visuomenė įvairiais atliekų tvarkymo klausimais. Kaip silpnybės išskiriami tokie faktoriai, kaip atliekų tvarkymas neatsižvelgiant į atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumą, vėlavimas įgyvendinti Europos Sąjungos lėšomis finansuojamus atliekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimo projektus, neefektyviai taikomas gamintojo atsakomybės principas, vis dar nesukurta bendra gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos sistema, tinkama atliekų tvarkymui planuoti, sunkiai vykstantis tarpinstitucinis bendradarbiavimas, ne visos institucijos įgyvendina savo funkcijas atliekų tvarkymo srityje, visuomenės informavimas nėra sistemingas ir nuoseklus, neatliekami jo poveikio efektyvumo tyrimai. Taigi, Lietuvoje įgyvendinama atliekų tvarkymo politika tam tikrose srityse vykdoma sėkmingai, tačiau lieka ir nemažai vietų kurias reikėtų tobulinti.

2008 m. Suomijos vyriausybė patvirtino "Atliekas perdirbančios visuomenės kūrimo - ir nacionalinių atliekų planą 2016". Vienas iš pagrindinių tikslų yra išlaikyti kietųjų komunalinių atliekų kiekį ne 2000 lygio, o tada pasiekti sumažėjo iki 2016. Kitas tikslas yra perdirbti 50% komunalinių atliekų, energijai iš kito 30% ir užtikrinti, kad ne daugiau kaip 20% yra šalinamos sąvartynuose. Suomijos atliekų politika apima tiek prevencines, tiek tvarkymo funkcijas. Suomijos atliekų tvarkymo politikos modelis yra grįstas tradicinių administracinių instrumentų (įstatymai, nurodymai) ir įvairių ekonominių instrumentų apimančių mokesčius kombinacija. Suomijoje svarbiausias vaidmuo komunalinių atliekų tvarkymo, įskaitant komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų apmokestinimo, srityje tenka savivaldybėms. Jie suteikia įgalinimus savivaldybėms priimti sprendimus, susijusius su komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų apmokestinimu, nustato bendrus reikalavimus įmokos už

komunalinių atliekų tvarkymą apskaičiavimui valstybės mastu, apibrėžia asmenis, kurie laikomi komunalinių atliekų turėtojais, subjektus, kurie atsakingi už įmokos už komunalinių atliekų tvarkymą sumokėjimą.

Suomija yra viena iš tų Europos šalių, kuriose išmetamas didžiausias kiekis atliekų tenkančių vienam gyventojui. 2011 m. buitinių atliekų kiekis vienam gyventojui sudarė 505 kg. Vadinasi, vidutiniškai vienas Suomijos gyventojas per savaitę išmeta apie 9 kg atliekų. (Finland Government, 2008).

Švedijoje, kaip ir Lietuvoje ar Suomijoje taikomos įvairios administracinės procedūros ribojančios netinkamą atliekų tvarkymą, taikomi mokesčiai, įgyvendinamos įvairios programos, diegiamos naujausios atliekų tvarkymo sistemos. Švedijoje, labai efektyvių perdirbimo įpročių dėka, tik tai keturi procentai atliekų atsiduria sąvartynuose (2000 m. Švedija įvedė mokestį už atliekų laikymą sąvartynuose, taip mažindama užkasamų arba laikomų ant dirvožemio (sąvartynuose) atliekų ir skatindama tokius atliekų tvarkymo būdus kaip deginimas ir perdirbimas). Švedijos atliekų tvarkymo politika pasižymi aiškiu funkcijų pasiskirstymu tarp institucijų. Savivaldybės turi teisę priimti sprendimus dėl buitinių atliekų tvarkymo. Gamintojai privalo pasirūpinti atliekų, liekančių iš jų produktų sutvarkymu (Legislative Council Secretariat of Swedish, 2014).

Įvertinant tai, kad geriausiai atliekų tvarkymo politika atsiskleidžia per tai, kokiais būdais yra tvarkomos atliekos, pravartu palyginti Lietuvos, Švedijos ir Suomijos atliekų tvarkymo būdų rodiklius. Atsižvelgiant į tai, kad mažiausiai efektyvus atliekų tvarkymo būdas yra jų šalinimas sąvartynuose, o pats efektyviausias – perdirbimas, reikia atkreipti dėmesį į tai koks procentas analizuojamose šalyse tenka vienam ar kitam atliekų tvarkymo būdai. Geriausiai šiam tikslui įgyvendinti tinka Eurostato 2011 metų surinkti duomenys apie šalyse narėse vykstančius atliekų tvarkymo procesus (žr. 1 priedą).

Eurostato duomenimis, 2011 m. deginimas, kaip atliekų tvarkymo būdas daugiausiai buvo naudojamas Suomijoje ir Švedijoje. Suomijoje atliekų sudeginta 25 %, o Švedijoje 51 %. Tuo tarpu Lietuvoje sudeginta vos 1 % atliekų. Kenksmingiausio atliekų tvarkymo būdo – šalinimo sąvartyne didžiausias procentas iš analizuojamų valstybių tenka Lietuvai. Lietuva 2011 m. sąvartynuose šalino net 79 % atliekų. Tuo tarpu Suomija šį atliekų tvarkymo būdą naudojo šiek tiek mažiau 40% atliekų, o Švedija vos 1% atliekų. Efektyviausio atliekų tvarkymo būdo – perdirbimo lyderė Švedija. Ji perdirbo 33 % atliekų, Suomija perdirbo mažiau - 22 % atliekų, o Lietuva, deja perdirbo mažiausiai – 19 %. Vis dėlto, pagal tai kiek vidutiniškai išmetamų atliekų tenka vienam šalies gyventojui, geriausių analizuojamų šalių poziciją užima Lietuva, nes pagal šį rodiklį jos atliekų kiekis tenkantis gyventojui yra mažiausias – 432 kg. Švedijos gyventojui tenkantis kiekis nedaug skiriasi nuo Lietuvos rodiklių – 460 kg. Suomijos situacija kiekį prastesnė vienam gyventojui 2011 m. tekęs atliekų kiekis yra 505 kg. (Eurostat News Release, 2013).

Apibendrinant rezultatus galima teigti, jog geriausiai atliekų tvarkymo politika taikoma Švedijoje ir Suomijoje, prasčiausiai tarp lyginamų valstybių atliekų tvarkymo politika taikoma Lietuvoje. Tai sąlygoti galėjo Švedijoje ir Suomijoje taikomi mokesčiai už atliekų šalinimą sąvartynuose ir vykdoma skatinimo politika atliekų deginimo ir perdirbimo srityse. Suomija šiuo metu turi 9 atliekų vertimo į energiją įrenginius, ir dar 3 yra statomi. Kyla klausimas, ar toks didelis sudeginamų atliekų kiekis Švedijoje nėra žalingas aplinkai. Žinoma dėl deginamų atliekų gali pasireikšti oro taršos problemų. Vis dėlto, Švedija ir čia rado išeitį – jos degindamos atliekas technologijų dėka pritaikė elektros ir šiluminės energijos gamybai. Švedijoje atliekų deginimas vis dar remiamas. Atliekų krosnyse šiukšlėms deginti atliekų degimas sukuria 20 procentų Švedijos šiluminių mazgų sistemos energijos. Tai taip pat aprūpina elektra ketvirtį milijono pastatų. Problema yra ta, kad Švedijoje įgyvendinamos atliekų šalinimo pavertimo į energiją ir atliekų perdirbimo programos yra per efektyvios. Švedijoje pradėjo trūkti atliekų tinkamų deginti, norint išgauti energiją. (A Strategy for Sustainable Waste Management, 2005). Dėl šios priežasties, Švedija neseniai pradėjo importuoti apytiksliai aštuonis šimtus tūkstančių tonų atliekų per metus iš likusios dalies Europos, kad panaudotų jas energijai išgauti. Daugiausia atliekų Švedija importuoja iš kaimyninės Norvegijos todėl, kad ten atliekų deginimas yra brangesnis ir norvegams tiesiog labiau apsimoka atliekas išvežti Švedijai. Bendru susitarimu, Norvegija moka Švedijai, už atliekų perėmimą, o Švedija tuo pačiu dar gauna elektrą ir šilumą. Vis dėlto, sudeginus atliekas pelenuose lieka vienas iš rimtų aplinkos teršimo šaltinių – dioksidas. Taip pat lieka ir kitų sunkiųjų metalų, kuriuos reikia šalinti sąvartynuose. Šiuo atveju, Švedija nedidindama savo atliekų šalinamų sąvartynuose kiekio, veža pelenus atgal į Norvegiją. Švedijoje šis susitarimas vykdomas efektyviai ir, dabar iš atliekų deginimo gaunama energija užima svarbią vietą Švedijos šildymo procese (The International District Energy Association, 2013).

Atlikus lyginamąją analizę matome, kad Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkos apsaugos politiką įgyvendina šių šalių už aplinkos apsaugą įgyvendinančios institucijos, savo struktūra ir funkcijomis panašios visose trijose analizuojamose šalyse. Valstybių aplinkosaugos politikos kryptys priklauso nuo strateginių tikslų, kuriuos nusistato pačios valstybės ir priemonių, kurių imasi juos įgyvendinant. Lyginant Lietuvos, Švedijos ir Suomijos tikslus, galima matyti, ko konkrečiai kiekviena šalis siekia – pavyzdžiui - Lietuvos strateginiuose tiksluose atsiskleidžia noras pasivyti kitas, sparčiau besivystančias Europos Sąjungos šalis, Suomijoje akcentuojamas ekonominio vystymosi, nedarančio neigiamo poveikio aplinkai protegavimas, o Švedijoje pabrėžiama poreikio integruotis į tarptautinę aplinkosaugos politiką svarba. Vertinat šalių klimato kaitos politiką, kaip sėkmingiausiai su klimato kaita kovojanti šalis išskiriama Švedija klimato kaitos prevencijoje taip pat užima aukštą poziciją yra nusistačiusi sau pačius ambicingiausius tikslus. Lietuvos klimato politika vertinama vidutiniškai, nes atliekų perdirbama labai mažai, to priežastis, kad atliekos nėra rūšiuojamos, per mažai skatinama tai daryti. Atliekų tvarkymo politikos srityje, lydere tampa Švedija, tačiau Suomija nedaug atsilieka.

Abi valstybės atliekų tvarkymą sugeba paversti šalims naudingu ekonomiškai procesu – degindamos atliekas išgauna šilumos ir elektros energiją. Lietuvoje daugiausiai atliekų šalinama sąvartynuose, o tai daro didžiausią poveikį aplinkai, todėl Lietuva galėtų perimti Suomijos ir Švedijos pavyzdį atliekų šalinimo sąvartynuose mažinimo politikoje. Taip pat visos trys šalys (ypatingai Lietuva) turi dėti visas pastangas atliekų perdirbimo politikos plėtrai.

IŠVADOS

1. Vadovaujantis darbe išnagrinėtomis aplinkos ir politikos sąvokomis, galima daryti išvadą, kad aplinkos apsaugos politika yra aplinkos tvarkymo teorija ir praktika, veikla, sauganti aplinką ir visuomenės sveikatą; svarbių aplinkos problemų įvardijimas, aktualizavimas, sprendimų būdų numatymas, jų teisinis patvirtinimas, teisės aktų patvirtinimas ir teisinių struktūrų sukūrimas jiems įgyvendinti; tai politikos sritis, kuria siekiama tausoti aplinką. Nors žmonių įtaka aplinkai pastebėta jau seniausiuose laikuose, kai žmonija pradėjo intensyviai medžioti, o vėliau verstis žemdirbyste, rimtai aplinkos apsaugos politika pradėta kurti XIX a. dėl spartaus aplinkos taršos lygio didėjimo, kilusio dėl pramonės intensyvaus augimo. Pastebėtina, kad aplinkos apsaugos politikai šalys neskyrė pakankamai dėmesio esant ekonominio sunkmečio laikotarpiams, nes tuomet didžiausias dėmesys buvo skiriamas tokioms problemoms, kaip darbo vietų kūrimas ir visuomenė nebuvo pajėgi investuoti į aplinkos apsaugą. Šiuo metu aplinkos apsauga užima vis svarbesnę vietą nacionalinėje šalių politikoje. Europoje didelę įtaką aplinkosaugos politikos formavimuisi turi Europos Sąjunga, nustatanti šalims narėms griežtus aplinkosauginius reikalavimus.

2. Lietuvos, Švedijos ir Suomijos aplinkosaugos teisinių bazių bendras bruožas yra tai, kad šios valstybės turi po vieną pagrindinį visas aplinkosaugos sritis reglamentuojantį aplinkosauginį teisės aktą, kurio pagrindu remiasi kiti atskirų aplinkosaugos sričių teisės aktai. Taip pat analizuojamų valstybių aplinkosauginiuose teisės aktuose nurodomos panašaus pobūdžio aplinkosauginės taisyklės. Lietuva, Švedija ir Suomija savo nacionalinėje aplinkos apsaugos politikoje remiasi ES aplinkosauginėmis direktyvomis.

Vis dėlto, pagal nacionalinės ir Europos Sąjungos aplinkosaugos teisės aktų suderinamumą geriausiai iš darbe analizuojamų šalių galima įvertinti Švedijos aplinkosauginę teisinę bazę. Švedijos nacionaliniai teisės aktai yra gerai suderinti tiek tarpusavyje, tiek su ES teisės aktais. Suomija taip pat skiria didelį dėmesį ES teisės aktų įtvirtinimui nacionalinėje teisėje. Mūsų šalies aplinkosauginės teisinės bazės situacija prastesnė - nors Lietuvoje ir remiamasi ES teisės aktais, tačiau dažnai jie taikomi atskirai – nėra iki galo suderinti su nacionaliniais teisės aktais, nėra vieningos aplinkosauginių teisės aktų sistemos. Todėl Lietuvos aplinkos apsaugos politikos teisinė bazė yra vertintina kaip problematiškiausia.

3. Pagal Aplinkosaugos įgyvendinimo indekso gautus rezultatus 2014 m., kaip geriausiai aplinkosaugos politiką įgyvendinusi valstybė iš visų darbe analizuojamų šalių, vertinant visas aplinkosaugos sritis bendrai, yra Švedija (9 vieta reitinge iš šalių). Suomijos rezultatai nedaug skiriasi nuo Švedijos (18 vieta), o Lietuvos aplinkosaugos politikos įgyvendinimas vertinamas daug prasčiau, Lietuva yra tik 49 vietoje.

Vertinat šalių klimato kaitos politiką, sėkmingiausiai su klimato kaita kovojanti šalis yra Suomija, tačiau Švedija klimato kaitos prevencijoje taip pat užima aukštas pozicijas ir yra nusistačiusi pačius ambicingiausius strateginius tikslus. Lietuvos klimato politika vėlgi vertinama gana vidutiniškai ir yra stipriai atsilikusi nuo dviejų darbe nagrinėjamų Skandinavijos šalių.

Atliekų tvarkymo politikos srityje, geriausiai vertinama Švedija, o Suomija atkakliai vežasi Švedija siekdama geriausių rezultatų. Šios abi valstybės atliekų tvarkymą sugeba paversti šalims naudingu ekonomiškai procesu – degindamos atliekas išgauna šilumos ir elektros energiją. Lietuvoje daugiausiai atliekų šalinama sąvartynuose, o tai daro didžiausią neigiamą poveikį aplinkai. Pažymėtina, kad visos trys šalys turi skirti daug daugiau pastangų atliekų perdirbimo politikos plėtrai, nes ji nėra pakankamai išvystyta šiuo metu. Nors Švedijoje ir Suomijoje atliekų perdirbimo procentas gana didelis, bet jos siekia, kad didžiausia dalis atliekų būtų tvarkoma būtent šiuo būdu. Lietuva šioje srityje yra labiausiai atsilikusi, mažai tikėtina, kad artimiausioje ateityje pasivysime atliekų rūšiavimo srityje Švedijos ir Suomijos atliekų perdirbimo apimtis, nes iš aplinkos ministerija nepakankamai skatinama, kad piliečiai rūšiuotų atliekas, tad atliekų rūšiavimas Lietuvoje remiasi privačių žmonių perspektyva.

LIERATŪRA

1. A Swedish Strategy for Sustainable Development (2003). Summary [žiūrėta 2014 12 10]. Prieiga per internetą: <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/54/57/86c2efb7.pdf>>.
2. Aleknavičius P. (2008). Aplinkosaugos ir aplinkotvarkos teisė. Kaunas: Ardiva.
3. Aleksandro Stulginskio universitetas (2008). Europos Sąjungos teisės aktai atliekų tvarkymo srityje [žiūrėta 2014 11 25]. Prieiga per internetą: <<http://www.asu.lt/nm/1-projektas/atliekutvarkymas/9.htm>>.
4. Aplinkos apsaugos ir politikos samprata [žiūrėta 2014 10 30]. Prieiga per internetą: <http://www.asu.lt/nm/1-projektas/aplinkos_apsauga2008/2.htm>.
5. Aplinkos projektų valdymo agentūros nuostatai (2011) Nr. D1-632.
6. Augalų genų bankas (2011). Nuostatai. Nr. D1-324.
7. Baltrėnas P., Butkus D., Oškinis V. (2008). Aplinkos apsauga. Vilnius: Technika.
8. Becker V., Werner A. (2014) One Step Forward, One Step Back: Shale Gas in Denmark and Sweden. *Journal of European Management & Public Affairs Studies* [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <<http://jempas.th-wildau.de/index.php/Jempa>>.
9. Būsto energijos taupymo agentūra (2013). Apie mus [žiūrėta 2014 11 16]. Prieiga per internetą: <<http://www.betalt.lt/apie-mus/#aktualus-dokumentai>>.
10. Caldwell, L. K. *International environment policy. Emergence and dimension*. 2-nd edition, 1991. 461 p.
11. Čekanavičius L. (2014). Gamtonaudos ekonomika [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <http://www.ef.vu.lt/dokumentai/katedros/KMMK/GAMTONAUDOS_EKONOMIKA_paskaitu_konsp_ektas_1_copy_copy.pdf>.
12. Dagiliūtė R. (2012). Aplinkos politika. Kaunas.
13. Dagiliūnienė R. (2012), Aplinkos politika teorija ir praktika [žiūrėta 2014 12 20]. Prieiga per internetą: <http://www.biogeonauda-a.lt/wp-content/uploads/2012/11/Aplinkos_politika_teorija_ir_praktika.pdf>
14. European Commission (2014). Europe 2020 [žiūrėta 2014 12 15]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
15. European Commission (2013). Assessment of climate change policies in the context of the European Semester, [žiūrėta 2014 11 10]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/clima/policies/g-gas/progress/docs/dk_2013_en.pdf>.
16. Europos Komisija (2013). Nacionalinė reformų darbotvarkė. [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_lithuania_lt.pdf>.
17. Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2011). Direktyvos 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką įgyvendinimo pasekmių įvertinimo tyrimas. Baigiamoji ataskaita 2002 [žiūrėta 2014 11 21]. Prieiga per internetą: <http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2003/GMO_ataskaita_lt.pdf>.

18. Europos Parlamentas ir Taryba (2000). Direktyva 2000/14/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių lauko sąlygomis naudojamos įrangos į aplinką skleidžiamą triukšmą, suderinimo [žiūrėta 2014 12 21]. Prieiga per internetą <ec.europa.eu/enlargement/ccvista/lt/32000l0014-lt.doc>
19. Eurostat News Release (2013). In 2011, 40% of treated municipal waste was recycled or composted, up from 27% in 2001 [žiūrėta 2014 12 05]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5160410/8-04032013-BP-EN.PDF/c8bcd2cd-a8d0-4bf1-b862-62209408c532?version=1.0>>.
20. Finnish environmental. [žiūrėta 2015 01 15]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/youreurope/business/product/chemicals-packaging-labelling-classification/index_en.htm#finland_en_keeping-to-environmental-rules>
21. Finnish constitution (1999). [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf> >
22. Finnish in EU environmental policy [žiūrėta 2014 12 15]. Prieiga per internetą: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40412/FE_551.pdf?sequence=1>
23. Finnish Water Act [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110587.pdf>>
24. Finnish Environmental Institute [žiūrėta 2015 01 03]. Prieiga per internetą: <http://www.peer.eu/about_peer/centres/finnish_environment_institute_syke/>
25. Finnish Climate and air [žiūrėta 2014 11 16]. Prieiga per internetą: <http://www.ymparisto.fi/en-US/Climate_and_air>
<http://www.ymparisto.fi/enUS/Climate_and_air/Air_pollution_control/Air_protection_in_Finland>
26. Finnish Environmental Protection Act 527/2014
27. Finnish Environmental Protection Decree 713/2014
28. Intergovernmental Panel on Climate Change (2013). Intergovernmental Panel on Climate Change (2013). Summary for Policy Makers. [žiūrėta 2015 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf >
29. Idzelis, R. (2002). *Poveikio aplinkai vertinimas*. Vilnius: Technika, (6-7 psl.)
30. International Energy Agency (2013). Energy Policies in IEA Countries: Sweden [žiūrėta 2015 01 05]. Prieiga per internetą: <http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2013/sweden2013_excerpt.pdf>.
31. Juknys R. (2012). Aplinka ir vystymasis. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
32. Juraitė K. (2005). Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo [žiūrėta 2014 05 10]. Prieiga per internetą: <http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf>.
33. Lapinskas K. Konstituciniai aplinkos apsaugos Lietuvoje pagrindai [žiūrėta 2014 11 29]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/20080911_Lapinskas.pdf>.
34. Legislative Council Secretariat of Swedish Government (2014). Waste management policy in Sweden (2014) [žiūrėta 2014 12 13]. Prieiga per internetą: <<http://www.legco.gov.hk/yr13-14/english/sec/library/1314in05-e.pdf>>.

35. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija (2012). ES aplinkos apsaugos ir klimato kaitos politika. [žiūrėta 2014 11 29]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1512>
36. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (2014). Veiklos sritys [žiūrėta 2014 11 29. Prieiga per internetą: <<http://www.laaif.lt/index.php?3989470805>>.
37. Lietuvos Respublika Konstitucija. Žin., 1992, Nr. 33=1014.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. – 1992, Nr. 33-1014
39. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1992 Nr. 5-75.
40. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos strategija. Žin. 1996, Nr. I-1550
41. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatai. 2010 m. redakcija, Nr. 1473.
42. Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 98-2813.
43. Lietuvos Respublikos klimato kaitos finansinių instrumentų valdymo įstatymas. Žin., 2009, Nr. 87-3662.
44. Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo politikos strategija (2012). Nr. XI-2375.
45. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 60-1944.
46. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas. Žin., 1997, Nr. 108-2726.
47. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas. Žin., 2002, Nr. 65-2634.
48. Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas. Žin., 2004, Nr. 118-4395.
49. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1872.
50. Lietuvos Respublikos nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2009). Nr. 1247.
51. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai įvertinimo įstatymas. Žin., 1996, Nr. 82-1965.
52. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas. Žin., 1997, Nr. 108-27.
53. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Žin., 2000, Nr. 58-1703.
54. Lietuvos Respublikos valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas (2007). Nr. 1224.
55. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas. Žin., 1997, Nr. 104-2615.
56. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas. Žin., 1995, Nr. 63-1582.
57. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. Žin., 2002, Nr. 74-3141.
58. Lietuvos Respublikos Žuvininkystės įstatymas. Žin., 2000, Nr. 56-1648.
59. LR Aplinkos ministerija (2007). Buveinių direktyvos įgyvendinimas [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6569>.
60. LR Aplinkos ministerija (2014). Parengtas Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos projektas. Summary [žiūrėta 2014 12 10] Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=14548>
61. LR Aplinkos ministerija (2008). Pagrindinių strateginių dokumentų ir ES teisės aktų, reglamentuojančių aplinkos politiką, sąrašas. [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=7206>
62. LR Aplinkos ministerija (2012). ES aplinkos apsaugos ir klimato kaitos politika. [žiūrėta 2014 12 28]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1512>.

63. LR Aplinkos ministerija (2013). Naujas ozono sluoksnį ardančių medžiagų ES reglamentas [žiūrėta 2014 03 06]. Prieiga per internetą < <http://www.am.lt/VI/index.php#a/9629>>.
64. Markovienė R. (2011). Europos Sąjungos aplinkos teisė: raida ir perspektyvos. [žiūrėta 2014 11 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%2078%20tomas/93-103.pdf>>.
65. Monkevičius E. (2008). Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos. Jurisprudencija, 112, 9-10.
66. Nadzeikienė J. (2012). Aplinkos apsaugos inžinerija. Kaunas: Akademija.
67. Pagrindiniai teisiniai aktai [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <http://www.asu.lt/nm/l-projektas/aplinkos_apsauga2008/14.htm>.
68. Ragulskytė-Markovienė R. (2005). Aplinkos teisė. Vilnius: Eugrimas, 113 psl.
69. Ruotsalainen A. (2005). Review of National strategies for sustainable development in the Baltic Sea Region. Stockholm: Nordegio. [žiūrėta 2014 11 15] < <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700428/FULLTEXT01.pdf>>
70. Stockholm Institute For Scandianvian Law (2010). Sweden The Instrument of Government [žiūrėta 2015 01 03]. Prieiga per internetą: < <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/52-26.pdf>>.
71. Sustainable Governance Indicators (2009). Sustainability Environment Report [žiūrėta 2015 01 18]. Prieiga per internetą: <http://www.sgi-network.org/pdf/SGI09_Sustainability.pdf>.
72. Sweden Fishery Conservation Areas Act (1998:533).
73. Sweden Ordinance concerning Environmentally Hazardous Activities and The Protection of Public Health, (1998:899).
74. Sweden's Environmental policy (2013) [žiūrėta 2014 12 28]. Prieiga per internetą: <<http://sweden.se/nature/environmental-policy>>.
75. Swedish Environmental Protection Agency (2005). A Startegy for Sustainable Waste Management [Žiūrėta 2014 12 13]. Prieiga per internetą: < <http://www.naturvardsverket.se/Nerladdningssida/?fileType=pdf&downloadUrl=/Documents/publikationer/620-1249-5.pdf> >.
76. Swedish Environmental Research Institute (2013). About IVL [žiūrėta 2014 11 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.ivl.se/english/startpage/about.4.4a08c3cb1291c3aa80e80001436.html>>.
77. Swedish Government (2012). Areas of Responsibility [žiūrėta 2014 12 14]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/sb/d/2066/a/21609>>.
78. Šaulys V. (2007). Vandenių apsaugos politika ir teisė. Vilnius: Technika.
79. The Animal Welfare Ordinance of Sweden (2009) [žiūrėta 2014 12 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/content/1/c6/09/03/10/f07ee736.pdf>>.
80. The Council of the Baltic Sea States (2013). The Baltic Sea States Environment. [žiūrėta 2014 04 18]. Prieiga per internetą: <<http://www.baltic21.org/environment/sweden.html>>.
81. The Environmental Code (1998). [žiūrėta 2014 12 03]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/content/1/c6/02/28/47/385ef12a.pdf>>.

82. The International District Energy Association (2013). Sweden imports waste from European neighbors to fuel waste-to-energy program [žiūrėta 2014 05 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.districtenergy.org/blog/2013/10/07/sweden-imports-waste-from-european-neighbors-to-fuel-waste-to-energy-program/>>.
83. The Nuclear Waste Fund (2011). [žiūrėta 2015 01 17]. Prieiga per internetą: <<http://www.karnavfallsfonden.se/informationinenglish.4.725330be11efa4b0a3f8000131.html>>.
84. The Swedish Chemicals Agency (2010). Easy to read [žiūrėta 2015 01 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.kemi.se/en/Easy-to-read/>>.
85. The Swedish Forestry Act (2009) [žiūrėta 2014 11 29]. Prieiga per internetą: <<http://www.recep-enelc.net/allegati/Forestry%20Act.pdf>>.
86. The Swedish Geotechnical Institute (2014). About SGI [žiūrėta 2014 11 29]. Prieiga per internetą: <http://www.swedgeo.se/templates/SGIStandardPage____134.aspx?epslanguage=EN>.
87. The Swedish Radiation Protection Act, (1988:220).
88. The Swedish Radiation Safety Authority (2013) [žiūrėta 2014 11 16]. Prieiga per internetą: <<http://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/In-English/Facts-about-us/>>.
89. The Swedish Research Council (2013). Formas Mission [žiūrėta 2014 12 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.formas.se/en/About-Sustainability-Formas-Research-Council/>>.
90. The United Nations (2014). World Water Development Report. [žiūrėta 2014 11 18]. Prieiga per internetą: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002257/225741e.pdf>>.
91. Vaišnoras, A. (2011). *Europos Sąjungos aplinkos politika*. [žiūrėta 2014 11 18]. Prieiga per internetą: <http://wdn.ipublishcentral.net/association_lithuania_serials/viewinside/25181550721881>
92. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie AM (2013). Veiklos sritys [žiūrėta 2014 12 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtpsi.lt/node/28>>.
93. Venckus Z. (2007). aplinkos apsaugos politika ir teisė. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
94. Venckus Z. (2012). Aplinkos politika. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

1 PRIEDAS

ES šalių atliekų tvarkymas ir jo būdai 2011

	Komunalinių atliekų kiekis tenkantis vienam gyventojui kg	Sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis %	Deginamų atliekų kiekis %	Perdirbtų atliekų kiekis %
ES27	485	37	23	42
Belgija	460	1	42	36
Bulgarija	371	94	0	3
Čekija	319	65	18	15
Danija	718	3	54	31
Vokietija	597	1	37	45
Estija	257	70	0	20
Airija	560	55	5	37
Graikija	496	82	0	15
Ispanija	531	58	9	15
Prancūzija	526	28	35	19
Italija	55	49	17	21
Kipras	658	80	0	11
Latvija	292	88	0	10
Lietuva	432	79	1	19
Liuksemburgas	687	15	38	27
Vengrija	382	67	11	17
Malta	536	92	1	7
Nyderlandai	502	1	38	32
Austrija	528	3	35	28
Lenkija	255	71	1	11
Portugalija	487	59	21	12
Romėnija	293	99	0	1
Slovėnija	351	58	2	34
Slovakija	312	78	11	5
Suomija	505	40	25	22
Švedija	460	1	51	33
Jungtinė Karalystė	514	49	12	25

(Šaltinis: sudaryta autorės pagal Eurostat News Release, 2013)